

JUGOSLAVIJA

19-12 ★ 19-13

ARHIV JUGOSLAVIJE

JUGOSLAVIJA

1942 ★ 1943

ARHIV JUGOSLAVIJE Beograd, Vase Pelagića broj 33
/Topčiderska zvezda/

JUGOSLAVIJA

1942 ★ 1943

Izložba dokumenata povodom
40-godišnjice stvaranja nove
Jugoslavije

Za izdavača
Dr Sida Marjanović

Urednik
Božidar Bojović

Autor izložbene postavke
Mr Gojko Malović

Autori kataloga
Mr Gojko Malović
Božidar Bojović

Recenzent
Akademik Vlado Strugar

Umetnička postavka izložbe
Nikola Radošević

Izrada fotografija
Damir Plovanić
Svetislav Babić
Miodrag Somborac

Plakat i umetnička obrada kataloga
Miodrag-Bata Knežević, akademski
slikar

Uključujući se u društvenu akciju obeležavanja 40-godišnjice narodnooslobodilačkog rata i revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Arhiv Jugoslavije pripremio je izložbu dokumenata i multivizijski program „Jugoslavija 1942. i 1943. godine“.

Ova izložba i multivizijski program predstavljaju deo napora Arhiva Jugoslavije da kroz istorijske izvore — arhivsku građu, oživi uspomenu na narodnooslobodilački rat i revoluciju u 1942. i 1943. godini, na godine od izuzetnog značaja za dalji tok revolucije, godine stvaranja temelja nove Jugoslavije, godine presudne za kasniju izgradnju državnog i društveno-političkog sistema socijalističke Jugoslavije. Izložba i multivizijski program, posvećeni jubileju, nose mnoge poruke i vraćaju nas na izvorišta revolucije. Zato je razumljivo što ova tema izložbu čini stalno aktuelnom. Poruke koje nam nude ovi sadržaji ispisane su krvlju boraca palih u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji. One su zavet i obaveza sadašnjih i budućih generacija da slede ideje socijalizma, bratstva i jedinstva, zajedništva svih naših naroda i narodnosti, nezavisnosti i slobode, kao osnovnih tekovina revolucije.

Izložba „Jugoslavija 1942. i 1943. godine“, kao i multivizijska projekcija na istu temu, deo su serije izložbi „Jugoslavija 1941—1945 godine“, koje će Arhiv Jugoslavije realizovati do 1985. godine. Svaka od ovih izložbi zahvata određeni vremenski period da bi sve zajedno činile zaokruženu celinu na temu narodnooslobodilački rat i revolucija u Jugoslaviji.

Strukturu izložbe „Jugoslavija 1942—1943“ čine uvodni deo, fočanski period — stvaranje jedinstvenog fronta i pozadine NOR-a, Bihaćka republika, period najtežih vojnih iskušenja i odlučnih prekretnica u narodnooslobodilačkoj borbi, nacionalna afirmacija jugoslovenskih naroda i narodnosti — izgradnja federativne jugoslovenske države i završni deo koji, pored ostalog, obuhvata pitanja međunarodnog priznanja nove Jugoslavije. Izložba je data na 60 panoa sa 320 eksponata.

Treba naglasiti da ovaj vremenski period obiluje sudbonosnim događajima koje je trebalo predstaviti s malim brojem najznačajnijih dokumenata, što nije bio ni malo lak posao. Serioznim odbirom dokumenata, izložba i multivizijski program prikazuju važnije događaje i zbivanja pre svega opštejugoslovenskog karaktera, ali i onih koji su karakteristični za razvoj narodnooslobodilačkog rata i revolucije za određena jugoslovenska područja. Ovako koncipirani, izložba i multivizijski program imaju za cilj da u okviru negovanja revolucionarnih tradicija obeleže 40-godišnjicu narodnooslobodilačkog rata i revolucije, da preko izvornih dokumenata upoznaju široku javnost sa zbivanjima i događajima u 1942. i 1943. godini i konačno da podstaknu sadašnje generacije na stvaralaštvo i što aktivniji odnos u izgradnji socijalizma.

Koristimo i ovu priliku da se zahvalimo svim saradnicima koji su učestvovali u pripremi i konačnoj postavi izložbe i multivizijskog programa „Jugoslavija 1942. i 1943. godine“, kao i svim arhivima i muzejima u zemlji koji su nam pomogli da realizujemo ovaj program.

POMOĆNIK DIREKTORA
ARHIVA JUGOSLAVIJE
Dr Bogdan Lekić

Ove, 1983. godine, širom zemlje, obilježava se nekoliko velikih datuma iz naše novije istorije. Među tim datumima posebno mjesto imaju slavne bitke NOV Jugoslavije na Neretvi i Sutjesci i održavanje Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Istorijske, idejne i moralne pouke bitaka na Neretvi i Sutjesci i njihovo stvaralačko povezivanje sa političkim rezultatima narodnooslobodilačke borbe koji su dobili svoj puni izraz i smisao u dokumentima Drugog zasjedanja AVNOJ-a, ostaće nepresušna inspiracija i nadahnuće za sve naše narode i narodnosti. Oslobođilačka borba naroda i narodnosti Jugoslavije, započeta 1941. godine pod rukovodstvom KPJ i druga Tita, protiv okupatora i ropstva, a za stvaranje slobodne zemlje, kroz brojne bitke jedinica Narodnooslobodilačke vojske, uz nadčovečanske napore, iskušenja i masovna ljudska stradanja i materijalna razaranja, nastavljena je i u 1942. godini.

Početkom 1942. godine, poslije savladavanja niza teškoća, među kojima dviju neprijateljskih ofanziva na oslobođenu teritoriju u zapadnoj Srbiji i istočnoj Bosni, stvorena je nova slobodna teritorija sa centrom u Foči u kojoj su nastali i poznati — Fočanski propisi o izgradnji i ustrojstvu narodnooslobodilačkih odbora. Već u ljeto i jesen te godine, na novoj velikoj oslobođenoj teritoriji u Bosanskoj Krajini i u srednjem dijelu Hrvatske, stvorena je snažna Narodnooslobodilačka vojska sa divizijama i korpusima, koja prerasta u regularnu armiju, a potencijalna državna organizacija dobija u Antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Jugoslavije svoj najviši politički organ vlasti.

Rezultati daljih borbi pokazali su da razrađen sistem organizovanja i djelovanja nove vlasti od početka ustanka, može imati samo ona revolucija, odnosno njena rukovodeća snaga koja ima, prije svega, jasan cilj i stvaralačku sposobnost da ostvari svoju strategiju. Tako je, već decembra 1942. godine, drug Tito mogao, između ostalog, da kaže: „Riječ narodnooslobodilačka borba — bila bi samo jedna fraza... kada ne bi imala tu sadržinu da zaista nosi slobodu, ravnopravnost i bratstvo svih naroda Jugoslavije. U tome i jeste suština narodnooslobodilačke borbe”.

Za nepunu godinu dana od napada okupatora i kolaboracionista na partizansku Uzičku republiku, u Bihaću je stvorena nova Republika. Razrasla na oko 50.000 kvadratnih kilometara, bila je to do tada najveća i najorganizovanija slobodna teritorija ne samo u Jugoslaviji, nego i u cijeloj okupiranoj Evropi. Zato i okupatorske ofanzive protiv slobodnih teritorija Uzičke republike i Bihačke republike nisu imale karakter periferijskih ekspedicija, već velikih ratnih operacija. Planirane u vrhu Trećeg Rajha i izvedene snagama povučanim i sa velikih svjetskih frontova, ove ofanzive su, po ličnom Hitlerovom zahtjevu, trebalo da učine kraj ustaničkom pokretu u okupiranoj Jugoslaviji. Međutim, snažna borbena dejstva okupatora i kolaboracionista na Neretvi i Sutjesci nisu postigli svoj osnovni cilj. Uskoro iza ovih bitaka, po kapitulaciji Italije, NOV i POJ izrastaju u moćnu oružanu snagu naroda Jugoslavije, a NOP jača u svim krajevima zemlje. U drugoj polovini 1943. godine, dolazi i do stvaranja predstavničkih tijela u većini jugoslovenskih zemalja i pokrajina. Odlukama Drugog zasjedanja AVNOJ-a od 29. novembra 1943. godine, koje imaju nesumnjivo ustavni karakter, i oficijelno je proglašeno rađanje nove Jugoslavije.

Od momenta proglašenja Demokratske Federativne Jugoslavije, počela je i nimalo laka borba za njeno međunarodno priznanje.

Sa željom da se uključi u jubilarno obilježavanje bitaka na Neretvi i Sutjesci i održavanja Drugog zasjedanja AVNOJ-a kao i brojnih drugih događaja iz toga vremena, Arhiv Jugoslavije se odlučio da ove događaje prikaže na poseban, arhivistički način.

Izložba — „Jugoslavija 1942—1943. godine”, koja je postavljena od Arhiva Jugoslavije, koncipirana je i realizovana tako da ima uvodni, centralni i završni dio.

U uvodnom dijelu prikazano je stanje u svijetu i Jugoslaviji krajem 1941. godine i početkom 1942. godine, sa akcentom na događaje i zbivanja u to vrijeme u zapadnoj Srbiji i istočnoj Bosni.

Centralni dio izložbe zahvata oko 3/4 prostora i koncipiran je tako da ima nekoliko hronološko-problemskih cjelina. Te cjeline su: vrijeme Fočanskog perioda NOP-a; okupator, kolaboracionisti i njihove akcije i zločini širom zemlje; ofanzive jedinica Narodnooslobodilačke vojske i ustaljivanje revolucionarnih tekovina NOP-a; vrijeme Bihačke republike; period najvećih vojnih iskušenja i odlučnih prekretnica NOB-e i vrijeme konstituisanja nove Jugoslavije na istinskom federativnom principu

Završni dio odnosi se na prikaz društveno-političke i vojne situacije u Jugoslaviji u drugoj polovini 1943. godine.

Bez pretenzije da ovom izložbom obuhvate sve događaje i zbivanja, koji su u 1942—1943. godini bili zaista brojni, raznovrsni i međusobno jako uslovljeni, autori ove veoma uspjele izložbe, putem odabranih dokumenata, fotosa, članaka, crteža, skica, potpisničkih legendi i drugog materijala — stavili su na uvid najširem krugu posjetilaca obilje građe koja veoma upečatljivo govori o najznačajnijim vojnim i političkim zbivanjima u Jugoslaviji tokom 1942—1943. godine. Zato je za svakog korisno posjetiti ovu izložbu i upoznati se sa njenim bogatim i raznovrsnim sadržajem.

Beograd, oktobra 1983.

Veljko Kovačević
Dr Zdravko Antonić

Jugoslavija 1942—43

Narodnooslobodilački rat i revolucija naroda i narodnosti Jugoslavije, započeta 1941. godine, pod rukovodstvom KPJ i Josipa Broz Tita, još se više rasplamsala i ojačala 1942. godine. Početkom godine, savladavši tešku neprijateljsku ofanzivu, oslobodilačke snage stvorile su značajnu slobodnu teritoriju na tromeđi Bosne, Sandžaka i Crne Gore, sa središtem u Foči. Ovde CK KPJ i Vrhovni štab NOP i DV Jugoslavije razrađuju strategiju razvoja oslobodilačke borbe za sve krajeve zemlje, uzimajući u obzir njihove specifičnosti. Pored planova za oslobođenje zemlje i okupljanja svih rodoljubivih ljudi spremnih da se, sa partizanskim jedinicama, bore protiv okupatora u dobrovoljačkim odredima Jugoslavije, političko rukovodstvo NOP Jugoslavije donelo je propise o jačanju i izgradnji oružanih snaga — proleterskih narodnooslobodilačkih udarnih brigada, te propise sa zadacima, uputstvima i objašnjenjima za funkcionisanje pozadinskih narodnih vlasti — narodnooslobodilačkih odbora.

Okrutni okupator, sa svojim slugama — domaćim izdajnicima, preduzeo je obimne vojne operacije za uništenje NOP Jugoslavije, istovremeno sprovodeći krvavi teror nad stanovništvom. U vreme najsnažnijih vojnih akcija neprijatelja, u proleće i leto 1942, glavne jedinice NOVJ, sa tromeđe Crne Gore, Sandžaka i Bosne prodrle su u zapadnu Bosnu, gde je stvorena velika slobodna teritorija, zahvatajući još delove Dalmacije i Hrvatske. Na ovoj slobodnoj teritoriji stvorena je snažna Narodnooslobodilačka vojska sa divizijama i korpusima, koja je uistinu prerasla u regularnu armiju. Narodnooslobodilački odbori se ustaljuju i postaju temelji narodne vlasti i nove državne organizacije u nastajanju, što nužno traži stvaranje najvišeg organa vlasti. Na Prvom zasedanju u Bihaću, 27. novembra 1942. godine zbog međunarodnih obzira AVNOJ se umesto najvećeg organa vlasti proglašava „opštenacionalnim i opšepartijskim političkim predstavništvom narodnooslobodilačke borbe u Jugoslaviji”. Izvršni odbor AVNOJ-a bio je njegovo izvršno-političko telo i predstavnik borbe naroda Jugoslavije pred međunarodnom javnošću, a po svojoj unutrašnjoj organizaciji rada po odsecima i odlučivanjem u plenumu imao je mnoga obeležja vlade.

U prvoj polovini 1943. godine okupatorske i kvislinške vojne snage preduzele su dve zamašne vojne ofanzive s ciljem da unište glavnu snagu NOVJ i Vrhovni štab. Posle krvavih obračuna u dolinama reka Neretve i Sutjeske, za vreme kojih su snage NOVJ ispoljile veštinu vojne taktike i neopisivo herojstvo, obe neprijateljske ofanzive završene su neuspehom. U toku ovih ofanziva došlo je do postepenog pomeranja glavnih operacija NOVJ iz zapadne Bosne u Hercegovinu, Crnu Goru i istočnu Bosnu, da bi se sredinom godine opet prenele u zapadnu Bosnu, Dalmaciju, Liku i Kordun. Vojni uspesi NOVJ dovode do njenog međunarodnog priznanja kao učesnika snaga Antifašističke koalicije.

Razbijanje četničkih vojnih formacija i kapitulacija Italije, 8. septembra 1943. godine, od značaja su za brži razvoj NOB-e i NOVJ kao i za polarizaciju snaga u korist NOP-a. Oslobođaju se brojna mesta, masovno se prilazi jedinicama NOVJ tako da će ova krajem 1943. imati oko 300.000 boraca.

U toku 1943. godine dolazi do stvaranja predstavničkih političkih tela u većini jugoslovenskih istorijskih pokrajina. Time se nesumnjivo Jugoslavija postepeno probražavala u federativnu državu. Odlukama Drugog zasedanja AVNOJ-a, od 29. novembra 1943, koje imaju ustavni karakter, oficijalno je proglašena nova, jugoslovenska federativna država, kada počinje borba za njeno međunarodno priznanje. Istovremeno nastavljaju se oružane borbe NOVJ za dalje oslobođenje zemlje.

Poglavlja izložbe

NARODNOOSLOBODILAČKA BORBA NA POČETKU 1942.
GODINE

FOČANSKI PERIOD NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE

TEROR OKUPATORA I NJIHOVIH POMAGAČA

STVARANJE REGULARNE NARODNOOSLOBODILAČKE
VOJSKE JUGOSLAVIJE I JAČANJE REVOLUCIJE

BIHAČKA REPUBLIKA

NAJVEĆA VOJNA ISKUŠENJA NOVJ I NJEN USPON

NACIONALNA AFIRMACIJA I FEDERATIVNA IZGRADNJA
ZEMLJE

DRUGO ZASEDANJE AVNOJ-a

BORBA ZA MEĐUNARODNO PRIZNANJE I ODBRANA NOVE
JUGOSLAVIJE

Narodnooslobodilačka borba na početku 1942. godine

1.

Na početku 1942. godine na teritoriji Jugoslavije nalazilo se oko 600.000 neprijateljskih vojnika, od čega 480.000 okupatorskih (90.000 Nemaca, 330.000 Italijana, 45.000 Bugara, 15.000 Mađara) i oko 120.000 vojnika domaćih kvislinga. Nasuprot njima, jedinice NOPOJ imale su oko 80.000 boraca koji su držali znatan deo slobodne teritorije u Jugoslaviji.

Karta: RASPORED NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE KRAJEM 1941. I POČETKOM 1942. GODINE

Arhiv Jugoslavije

2.

Na istočnom frontu krajem 1941. i početkom 1942. godine nemačke vojne snage zaustavljene su pred Moskvom i od nje odbačene na oko 300 km. U severnoj Africi Nemci i Italijani nalazili su se u ofanzivi protivu britanskih vojnih snaga. Izuzev ratišta u Jugoslaviji u ostalom delu okupirane Evrope nema jačih ustaničkih akcija.

Karta: RATNE OPERACIJE NA SOVJETSKO-NEMAČKOM FRONTU 1941. DO NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije

3.

Vrhovni komandant NOPOJ Josip Broz Tito je 1942. godine razradio taktiku dalje oslobodilačke borbe u Jugoslaviji.

Fotografija: VRHOVNI KOMANDANT NOPOJ JOSIP BROZ TITO POČETKOM 1942. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, br. 3.894

4.

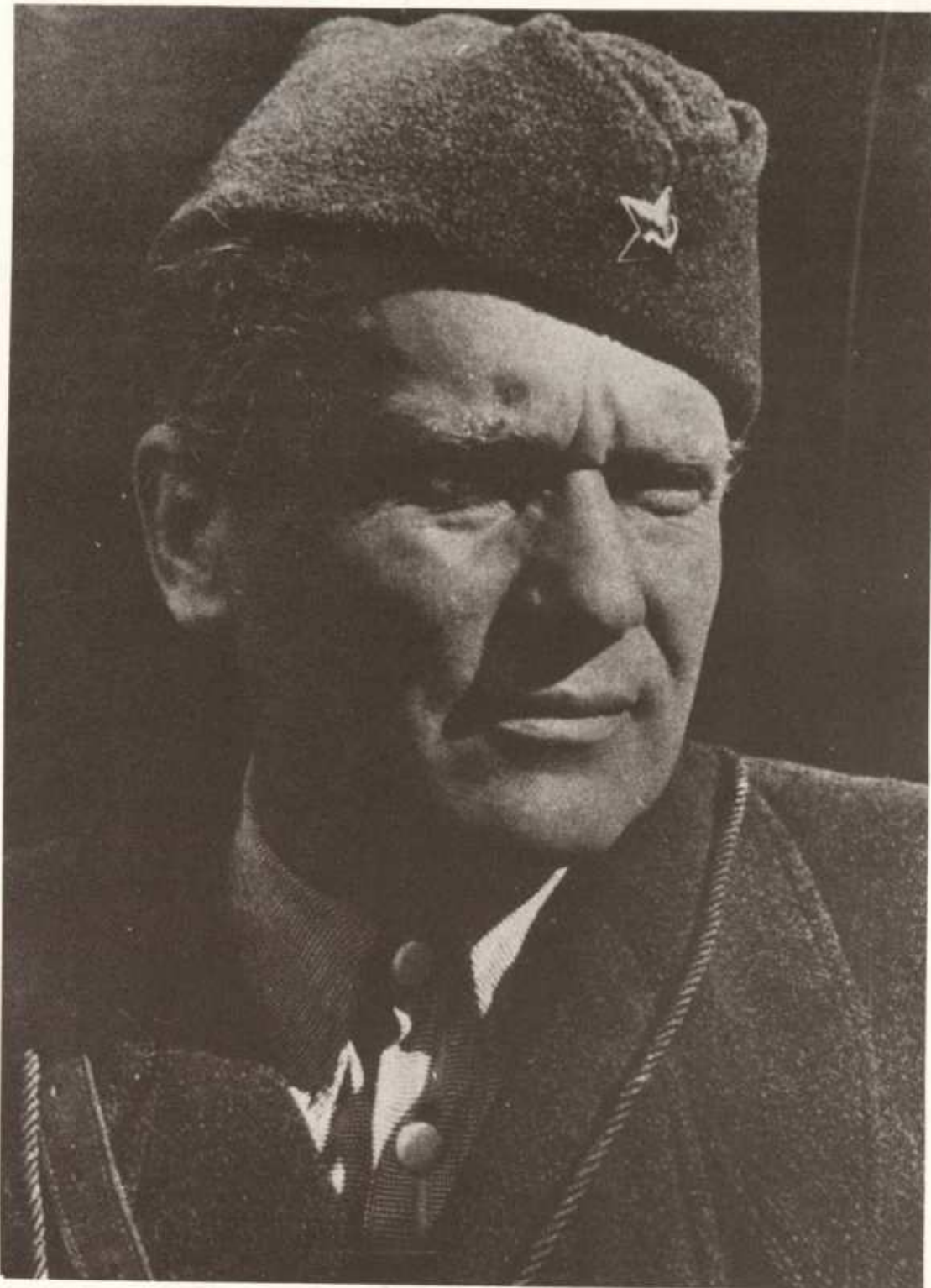
Prva proleterska brigada, posle formiranja 22. decembra 1941. godine, sa Vrhovnim štabom NOPOJ izvršila je prodor iz Sandžaka u istočnu Bosnu, sve do blizu Sarajeva.

Dokumenat: NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOPOJ O POKRETU PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD ROGATICE PREMA IVANČIĆIMA (KOD SARAJEVA), OD 5. JANUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2A, f. 1, dok. 4.

5.

U prvoj polovini januara 1942. godine, posle dolaska Prve proleterske brigade u istočnu Bosnu, sa kojom se kretao i Vrhovni štab NOPOJ, u selu Ivančićima, na domak

Sarajeva održano je vojno-političko savetovanje rukovodstva NOP-a Jugoslavije i BiH, na kome je odlučeno da se prekine sa pokušajima saradnje sa četnicima, a da se od ljudstva koje napušta četnike i želi da se bori protiv okupatora formiraju dobrovoljački odredi, kao i da se pristupi bržem formiranju mobilnih proleterskih brigada. *Dokumenat: PISMO OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA SREM U KOME SE GOVORI O ODLUKAMA SA VOJNO-POLITIČKOG SAVETOVANJA NOP-a JUGOSLAVIJE I BiH-a U IVANČIĆIMA, JANUARA 1942. GODINE*

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 1963, f. 4, dok. 4.

6.

Organizaciju i odgovornost za razvoj NOB u svim krajevima Jugoslavije nosile su organizacije i članovi KPJ, jer od njihovog stava i odlučnosti umnogome je zavisila pravilnost razvoja NOB. Josip Broz Tito, generalni sekretar KPJ, početkom 1942. godine davao je pismena uputstva partijskim komitetima u svim krajevima Jugoslavije za delovanje članova KPJ u ratu. *Dokumenat: TITOVE INSTRUKCIJE ZA RAD ČLANOVA POKRAJINSKOG KOMITETA KPJ ZA SRBIJU, OKO 1. JANUARA 1942. GODINE*

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/43.

7.

Dokumenat: TITOVE INSTRUKCIJE ZA RAD CK KP HRVATSKE, OKO 1. JANUARA 1942. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/42.

8.

Dokumenat: TITOVE INSTRUKCIJE ZA RAD CK KP SLOVENIJE, OD 1. JANUARA 1942. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/1.

9.

Pokrajinski komiteti KPJ u svim krajevima Jugoslavije su izveštavali CK KPJ i druga Tita o razvoju borbe na njihovim područjima.

Dokumenat: IZVEŠTAJ PK KPJ ZA SRBIJU O STANJU I RAZVOJU NOB U SRBIJI, UPUĆEN CK KPJ I DRUGU TITU 9. JANUARA 1942. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/11.

10.

Organizacije KPJ u Makedoniji početkom 1942. godine nalazile su se u reorganizaciji posle čestih provala i podrivačkih akcija u njima tokom 1941. godine. Posebne akcije na jačanju organizacija KPJ i NOB u Makedoniji poduzimala je skopska partijska organizacija.

Dokumenat: IZVEŠTAJ SA SAVETOVANJA PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U MAKEDONIJI UPUĆEN CK KPJ, FEBRUARA 1942. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Makedonija II/15.

11.

Razvoju NOB u istočnoj Bosni i Crnoj Gori, početkom 1942. godine, naročiti doprinos dala je Prva proleterska brigada — prva mobilna jedinica NOVJ, u čijem su se sastavu nalazili pripadnici svih naroda i narodnosti Jugoslavije.

Fotografija: GRUPA BORACA PRVE PROLETERSKE BRIGADE U ROGATICI, JANUARA 1942. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR.

12.

Odmah po prelasku u Bosnu, početkom 1942. komandant Vrhovnog štaba NOPOJ izvršio je analizu stanja oslobodilačke borbe u zemlji i izradio direktive sa uputstvima za rad i delovanje partizanskih jedinica, koje je uputio glavnim štabovima NOPO Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i štabu Fruškogorskog partizanskog odreda kao najjačem odredu na području Vojvodine.

Dokumenat: TITOVO UPUTSTVO ZA RAD I DELOVANJE PARTIZANSKIH JEDINIČA U SRBIJI, OD 8. JANUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 3, f. 5, dok. 1.

13.

Dokumenat: TITOVO UPUTSTVO ZA RAD I DELOVANJE PARTIZANSKIH JEDINIČA U HRVATSKOJ, OD 9. JANUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 3, f. 5, dok. 2.

14.

Dokumenat: TITOVO UPUTSTVO ZA RAD I DELOVANJE PARTIZANSKIH JEDINIČA U BOSNI I HERCEGOVINI, OD 20. FEBRUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 3, f. 5, dok. 8.

15.

Dokumenat: TITOVO UPUTSTVO ZA RAD FRUŠKOGORSKOG NOP ODREDA, OD 9. JANUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 1, dok. 2.

16.

Dokumenat: TITOVO UPUTSTVO ZA DELOVANJE CRNOGORSKO-SANDŽAČKOG NOP ODREDA, OD 27. JANUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2A, f. 1, dok. 2.

17.

Izveštaji o razvoju narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori, Boki i Sandžaku objavljivani su u biltenu Glavnog štaba NOPO Crne Gore, Boke i Sandžaka.

Dokumenat: „SAOPŠTENJE” — BILTEN GLAVNOG ŠTABA NOPO CRNE GORE, BOKE I SANDŽAKA

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/14.

18.

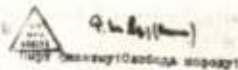
Vojna dejstva okupatora i četnika krajem 1941. i početkom 1942. godine nisu uništila partizanske snage u Srbiji. U mnogim krajevima sačuvane su manje jedinice koje su nastavljale da pružaju otpor okupatoru, a u južnoj Srbiji brojni partizanski odredi nastavili su sa operacijama većeg značaja.

Fotografija: VALJEVSKI NOP ODRED NA SUVOBORU, POČETKOM 1942. GODINE
Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 1102.

19.

U Bosni i Hercegovini okupator je raspirivao nacionalnu mržnju i podvojenost među narodima i vodio masovnu propagandu protiv NOB-a. U tome su mu obilato pomagali ustaše i četnici. Vojno-političko rukovodstvo NOP-a Jugoslavije i Bosne i Hercegovine raskrinkavalo je ovakvu propagandu neprijatelja obraćajući se narodu govorima, proglasima, člancima i letcima, pozivajući ga u zajedničku borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Dokumenat: PROGLAS CK KPJ, PK KPJ ZA BiH. VŠ NOPOJ I GŠ NOPO ZA BiH „NARODIMA BOSNE I HERCEGOVINE”, OKO 11. JANUARA 1942. GODINE

**NARODNA BOSNE I HERCEGOVINE,
CENTRALNA KANCELARIJA U HRANU**

Bošnjaci i srpski narodi... (text continues with political and military statements regarding the liberation of Bosnia and Herzegovina, mentioning the National Committee and the role of the people in the struggle against occupation.)

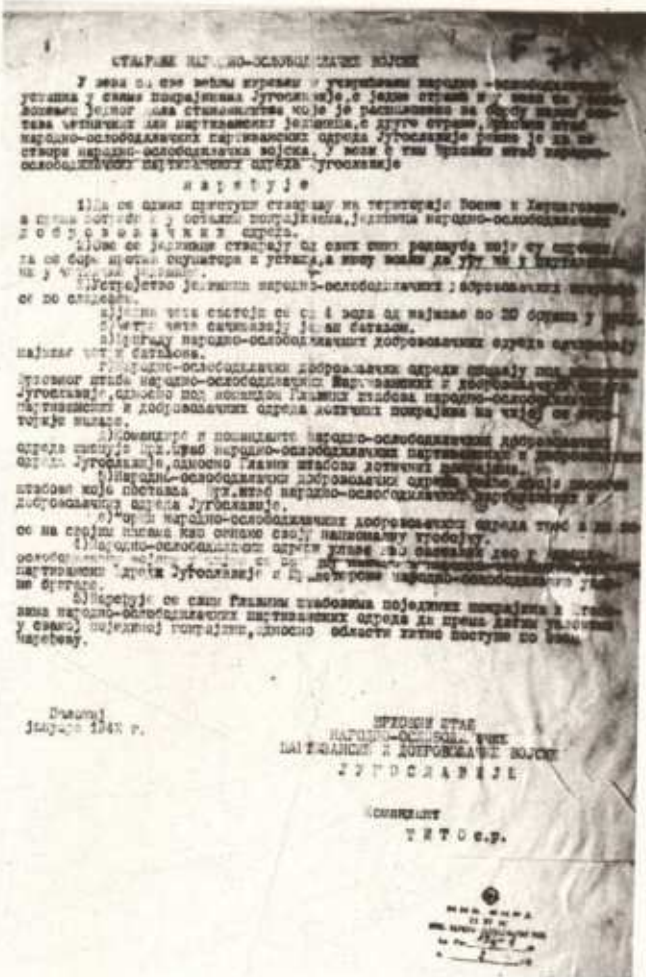
KUŠANJE I STRANJE

Bošnjaci i srpski narodi... (text continues with statements about the role of the people in the liberation struggle, emphasizing the need for unity and the rejection of collaboration.)

OPREMA ZA OSLOBODJENJE

Bošnjaci i srpski narodi... (text continues with statements about the role of the people in the liberation struggle, emphasizing the need for unity and the rejection of collaboration.)

Bošnjaci i srpski narodi... (text continues with statements about the role of the people in the liberation struggle, emphasizing the need for unity and the rejection of collaboration.)

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/49.

20. Dokument: „ZAŠTO SE BORE PARTIZANI U BOSNI I HERCEGOVINI”, PARTIZANSKI LETAK OD 19. JANUARA 1942. GODINE.
Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/46.

21. Na osnovu odluka donetih na vojno-političkom savetovanju u Ivančićima. Vrhovni štab NOPOJ stvarao je dobrovoljačku vojsku (odrede) Jugoslavije od ljudi koji su napuštali četnike a želeli da se bore protiv okupatora.
Dokument: NAREDBA JOSIPA BROZA TITA O OSNIVANJU JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKIH DOBROVOLJAČKIH ODREDA, OKO 22. JANUARA 1942. GODINE.

NOOSLOBODILAČKIH DOBROVOLJAČKIH ODREDA, OKO 22. JANUARA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 1, dok. 12.

22. Dokument: „PRIMORSKI BORAC” — GLASILO NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA DALMACIJE, BR. 4, JANUARA 1942. GODINE.
Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, CS. 17, f. 1, dok. 1.

23. Nemci nisu imali dovoljno snage da spreče produžetak NOB u Srbiji, pa su 1942. godine pozvali Bugare da oni to učine, omogućivši im da prošire svoju okupacionu zonu u Srbiji.

Dokument: PROGLAS BUGARSKIH OKUPACIONIH TRUPA KOJIM SE POZIVA STANOVNIŠTVO SRBIJE NA ROPSKU POKORNOST, JANUARA 1942.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka: Nedićeva vlada.

24. U jeku neprijateljske ofanzive, u januaru 1942. godine, partizanske jedinice zauzele su Foču, koja postaje centralno sedište vojno-političkog rukovodstva NOP-a Jugoslavije od 25. januara do 10. maja 1942. Fotografija: PARTIZANSKA STRAŽA NA ŽELEZNIČKOJ STANICI U FOČI, FEBRUAR 1942. GOD.

Vojni muzej, Zbirka NOR, inv. br. 3983

Fočanski period narodnooslobodilačke borbe

U toku vojne ofanzive okupatora i kolaboracionista na partizanske jedinice u istočnoj Bosni, kada je Prva proleterska brigada izvela herojski marš preko Igmana, januara 1942. godine oslobođena je Foča. Od kraja januara do polovine maja u njoj je bilo centralno sedište vojno-političkog rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta Jugoslavije, pa se, u razvitku NOB-e to razdoblje naziva Fočanski period.

Fočanski period NOB-e karakteriše kako razvoj narodnooslobodilačkih partizanskih i dobrovoljačkih jedinica na povezanoj oslobođenoj teritoriji istočne Bosne, Hercegovine, Sandžaka i Crne Gore, tako i doneti „fočanski propisi”, kojima se još više dograđuje sistem narodne vlasti stvarane još u 1941. godini. U razvoju oslobodilačke borbe i izgradnje narodne vlasti u ovom periodu dolazi do stvaranja Narodnooslobodilačkog odbora Crne Gore i Boke i Oblasnog NOO za Hercegovinu, a u Sloveniji Vrhovni plenum Osvobodilne fronte formira Narodni osvobodilni svet — svi kao najviši organi i koordinatori rada organa narodne vlasti na tim teritorijama. Pored ovih, stvoreno je mnoštvo nižih narodnooslobodilačkih odbora.

Takođe, u ovom periodu nastavlja se oslobodilačka borba u svim krajevima Jugoslavije. Akcijama oslobođenja i telima NOP-a rukovodila je i idejno ih usmeravala KPJ i njen generalni sekretar i vrhovni komandant NOP i DVJ Josip Broz Tito.

25.

Dokument: PROGLAS PK KPJ I GŠ NOPO ZA BIH STANOVNIŠTVU ISTOČNE BOSNE POVODOM NEPRIJATELJSKE OFANZIVE, OD 19. JANUARA 1942. GODINE. Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/26.

26.

Nemački okupator, sa domaćim saradnicima ustaško-domobranskim i četničkim snagama, preduzeo je ofanzivu na partizanske snage u istočnoj Bosni, januara 1942. godine. VŠ NOPOJ obratio se svim partizanskim odredima u istočnoj Bosni da spremno dočekaju neprijateljsku ofanzivu.

Dokument: OBAVEŠTENJE VRHOVNOG ŠTABA NOPOJ ŠTABU ROMANIJSKOG PARTIZANSKOG ODREDA O PRIPREMI NEPRIJATELJSKE OFANZIVE, OD 13. JANUARA 1942. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 1, dok. 5.

27.

Dokument: NEMAČKI LETAK NAMENJEN STANOVNIŠTVU ISTOČNE BOSNE POVODOM PREDSTOJEĆE OFANZIVE, JANUARA 1942. GODINE.

Arhiv Bosne i Hercegovine

28.

Dokument: IZVEŠTAJ USTAŠKIH VLASTI O POHODU PARTIZANA PREKO IGMANA, JANUAR 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NDH, k. 16A, f. 1, fok. 17.

29.

Izbegavajući direktni sudar sa nadmoćnim neprijateljem, jedinice Prve proleterske brigade izvelé su neočekivani i smeli marš neposredno pored Sarajeva i preko zamrznutog Igmana, u noći 25—26. januara 1942. godine, u toku jake neoprijateljske ofanzive.

Karta: MARSUTA IGMANSKOG MARŠA PRVE PROLETERSKE BRIGADE, JANUARA 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije.

30.

Pohod preko Igmana izveden je po najvećoj hladnoći i plaćen je mnoštvom promrzlih boraca Prve proleterske brigade.

Dokument: IZVEŠTAJ PARTIZANSKE BOLNICE U FOČI O BROJU PROMRZLIH BORACA NA MARŠU PREKO IGMANA, FEBRUAR 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6/II, f. 4. dok. 1.

31.

U oslobođenoj Foči, 2. februara 1942. godine usvojeni su „fočanski propisi” koji institucionalizuju narodnu vlast. Fočanski propisi razgraničavaju odnose između NOO i vojnih vlasti i vrše dalju dogradnju narodnooslobodilačkih odbora u NOB.

Dokument: PRVI FOČANSKI PROPIS O RAZVOJU NARODNE VLASTI, 2. FEBRUAR 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za Arhiv i dokumentaciju, NOO, sig. 1.

32.

U fočanskom propisu „Objašnjenja i uputstva za rad NOO u oslobođenim krajevima”

koji je upućen svim sreskim, opštinskim i seoskim NOO izneta su osnovna načela za njihovu delatnost.

Dokument: DRUGI FOČANSKI PROPIS O RAZVOJU NARODNE VLASTI, 2. FEBRUAR 1942. GOD.

Predsedništvo SK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, NOO, sig. 2.

33.

Više od polovine boraca NOP u 1942. godini bili su omladinci. Raspoloženje omladine Crne Gore za oslobodilačku borbu naročito se ispoljavalo kroz akcije Crnogorske narodne omladine, čiji je najvažniji zadatak bio mobilizacija svih mladih snaga u narodnooslobodilačku borbu.

Dokument: LIST CRNOGORSKE NARODNE OMLADINE — „OMLADINSKI POKRET”, BR. 1, OD 1. FEBRUARA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/55.

34.

Uz učešće 65 delegata iz cele Crne Gore i Boke održana je crnogorsko-bokeljska skupština rodoljuba u manastiru Ostrogu, 8. februara 1942. godine, na kojoj je izabran Narodnooslobodilački odbor Crne Gore i Boke sa zadatkom da koordinira radom nižih, odnosno svih NOO u Crnoj Gori i Boki.

Dokument: ZAKLETVA RODOLJUBA CRNE GORE I BOKE SA SKUPŠTINE ODRŽANE U OSTROGU 8. FEBRUARA 1942. GODINE.

Istorijski institut SR Crne Gore, Arhiv za radnički pokret, Zbirka NOR, VI 4—6 (42).

pripadnici svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Već 1. marta 1942. godine formirana je Druga proleterska brigada, a 21. maja Prva krajiška, 5. juna Treća proleterska, 10. juna Četvrta proleterska i 12. juna 1942. Peta proleterska brigada.

Dokument STATUT PROLETERSKIH NARODNOOSLOBODILAČKIH UDARNIH BRIGADA, IZ FEBRUARA 1942. GODINE *Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 1, dok. 13.*

38.

Dokument: APEL POKRAJINSKOG KOMITETA SKOJ I GLAVNOG STABA NOPO ZA BOSNU I HERCEGOVINU MLADOJ GENERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA MASOVNO STUPANJE U NARODNOOSLOBODILAČKU BORBU, IZ FEBRUARA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju CK KPJ 1942/93.

39.

Jaki okupatorski i četnički napadi, glad i zima 1942. izazvali su krizu NOB u Crnoj Gori. Najjači otpor četničko-italijanskoj ofanzivi davala je crnogorska omladina.

Dokument: APEL POKRAJINSKOG ODBORA OMLADINE CRNE GORE DA SE ODUPRE ČETNIČKO-ITALIJANSKOJ OFANZIVI, IZ MARTA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/181.

40.

U toku zime 1942. godine najveći doprinos za odbranu slobodne teritorije dale su Prva i Druga proleterska narodnooslobodilačka udarna brigada.

Fotografija: JOSIP BROZ TITO PREDAJE ZASTAVU LOVČENSKOM BATALJONU PRVE PROLETERSKE BRIGADE U FOČI, 15. APRILA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III—10116.

41.

Narodnooslobodilačka borba na Kosovu i Metohiji u toku 1942. godine razvijala se pod rukovodstvom Oblasnog komiteta KPJ za Kosovo i Metohiju.

Dokument: REZOLUCIJA SA SAVETOVANJA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA KOSOVO I METOHIJU KOJOM SE NAROD OVE OBLASTI POZIVA NA ORUŽANU BORBU PROTIVU OKUPATORA, IZ FEBRUARA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/149.

42.

Dokument: IZVEŠTAJ PK KPJ ZA CRNU GORU I BOKU O STANJU NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U CRNOJ GORI, UPUĆEN DRUGU TITU 15. MARTA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/126.

43.

Dokument: „NARODEN GLAS” — INFORMATIVNI BILTEN PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U MAKEDONIJI U 1942. GODINI.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Makedonija II/18.

44.

U proleće 1942. godine okupator je sa domaćim kolaboracionistima poduzeo veliku ofanzivu protivu snaga NOP-a i slobodne teritorije sa centrom u Foči. Naročito velike borbe vođene su u Crnoj Gori. U to vreme nastala je izvesna kriza NOB-a u Crnoj Gori. Vrhovni štab NOP i DVJ davao je uputstva Glavnom štabu NOP i DV Crne Gore i Boke za prevladavanje nastalih teškoća u daljem razvoju NOB u Crnoj Gori.

Dokument: UPUTSTVA VŠ NOP I DVJ O ORGANIZACIJI, RAZVOJU I DELOVANJU PARTIZANSKIH ODREDA U CRNOJ GORI, OD 29. APRILA 1942. GODINE *Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 4, dok. 11.*

45.

U Bosanskoj Krajini postojala je velika slobodna teritorija i razvijene snage Narodnooslobodilačke vojske. Tito je iz Foče usmeravao oslobodilačka dejstva ovih snaga.

Dokument: TITOVA UPUTSTVA ZA DELOVANJE PARTIZANSKIH ODREDA U BOSANSKOJ KRAJINI, OD 31. MARTA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 2, dok. 18.

46.

U oslobođenim područjima Hercegovine obrazovani su opštinski i sreski narodnooslobodilački odbori. Njihovi predstavnici su 17. aprila 1942. godine, u selu Dabru, održali skupštinu na kojoj je izabran Oblasni narodnooslobodilački odbor za Hercegovinu.

Dokument: PROGLAS NARODU HERCEGOVINE SA OSNIVAČKE SKUPŠTINE OBLASNOG NOO ZA HERCEGOVINU, OD APRILA 1942. GODINE. *Arhiv Bosne i Hercegovine.*

47.

Dokument: PROGLAS PRIVREMENOG PK KPJ ZA MAKEDONIJU KOJIM SE MAKEDONSKI NAROD POZIVA NA ORUŽANU BORBU PROTIV OKUPATORA, IZ MAJA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Makedonija II/32.

48.

Dokument: PRVOMAJSKI PROGLAS PK KPJ ZA SRBIJU NARODU SRBIJE U KOME APELUJE NA STANOVNIŠTVO DA ISTRAJE U OSLOBODILAČKOJ BORBI, OD 1. MAJA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Srbija II/78.

49.

Fotografija: GRUPA BORACA LOVČENSKOG PARTIZANSKOG ODREDA U LIPOVOJ RAVNI, MAJA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III — 8896.

50.

Fotografija: GRUPA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOISTOČNE SRBIJE NA PASJAČKI, TOPLICA, 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III — 4950.

51.

U Sloveniji, naročito u italijanskoj okupacionoj zoni, u proleće 1942. godine ojačale su partizanske jedinice i jedinice Narodne zaštite. Borbom slovenačkih partizanskih snaga rukovodilo je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet.

Dokument: NAREDBA GLAVNOG PVELJSTVA SLOVENSkih PARTIZANSKIH ČET O FORMIRANJU PARTIZANSKIH ODREDA, OD 4. APRILA 1942. GODINE. *Centralni komitet Zveze komunistov Slovenije, Zgodovinski arhiv.*

52.

U krajevima sa višenacionalnim sastavom stanovništva, rukovodstvo NOP posvećiva-

lo je veliku pažnju okupljanju svih naroda u NOB.

Dokument: PROGLAS NOO SPLITA U KOME SE POZIVAJU SRBI I HRVATI DA ZAJEDNIČKI STUPAJU U NARODNOOSLOBODILAČKU BORBUNU, OD 6. JUNA 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1942, kutija 1/29.

53.

Fotografija: BORCI PRIMORSKE ČETE U VODICAMA, KOD ŠIBENIKA, U PROLEĆE 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 7336.

54.

U takozvanoj Ljubljanskoj provinciji, pod italijanskom okupacijom, stvoreno je više partizanskih grupa odreda i odreda koji su izvodili vrlo uspešne oslobodilačke akcije u prvoj polovini 1942. godine.

Fotografija: ČETA NATRANJSKOG PARTIZANSKOG ODREDA U PASKOVOJ VASI, JUNA 1942. godine.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 19416.

55.

Na jadranskim ostrvima raste otpor i stvaraju se prvi partizanski odredi, koji se aktivno bore protiv italijanskog okupatora.

Fotografija: BORCI BRACKOG PARTIZANSKOG ODREDA, LOGOR PRAŽICA, 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III — 4447.

56.

Pored oružanih akcija, Fruškogorski partizanski odred uspešno se bavio političko-propagandnim radom na teritoriji Srema.

Dokument: „FRUŠKOGORSKI PARTIZAN“ — LIST FRUŠKOGORSKOG PARTIZANSKOG ODREDA, BR. 3, JANUAR, 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1942, kutija 1/15.

57.

Oblasni komitet KPJ za Kosovo i Metohiju redovno je izveštavao CK KPJ o razvoju NOB i stvaranju prvih partizanskih odreda na Kosovu i Metohiji.

Dokument: IZVEŠTAJ OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA KOSOVO I METOHIJU O STANJU NOP NA KOSOVU, UPUĆEN

55

60

GLASILO GLAVNEGA POVELJSTVA SLOVENSkih PARTIZANSKIH ČET

JOSIPU BROZU TITU 23. MAJA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/328.

58.

U Makedoniji se u 1942. godini stvaraju više partizanskih odreda koji vrše akcije protiv okupatora.

Fotografija: BORCI VELESKOG PARTIZANSKOG ODREDA (MAKEDONIJA), 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III/9141.

59.

Na području Hrvatske, gde deluju mnogi partizanski odredi, stvorene su mobilne partizanske jedinice — proleterski bataljoni i proleterske čete.

Fotografija: BORCI PRVOG LIČNOG PROLETERSKOG BATALJONA, JULA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-3470.

60.

Dokument: „SLOVENSKI PARTIZAN“ — GLASILO GLAVNEGA POVELJSTVA SLOVENSkih PARTIZANSKIH ČET, BR. 1, JUNI 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1942, kut. 1/19.

Teror okupatora i njihovih pomagača

Terorističkim akcijama — teškim represalijama protiv stanovništva, pljačkom, deportacijama, raspiravanjem međunacionalnih trvenja, denacionalizacijom i svim ostalim neljudskim sredstvima, okupatori i domaći izdajnici nastojali su da uguše slobodarske težnje jugoslovenskih naroda i narodnosti, da oslabe njegovo jedinstvo i unište njegove oslobodilačke jedinice.

Ni najbrutalniji neprijateljski teror masovnog fizičkog uništavanja ljudi, žena i dece na Kozari i Jasenovcu, Novom Sadu, Foči, jugoistočnoj Srbiji i drugim krajevima zemlje nisu pokolebali narode i narodnosti Jugoslavije u rešenosti da nastave borbu do konačnog oslobođenja.

61.

Da bi ugušili oslobodilačka raspoloženja, okupatori i njegovi pomagači vršili su masovan teror, represalije i pljačku nad stanovništvom Jugoslavije.

Fotografija: JAVNO VEŠANJE PARTIZANA STEVANA FILIPOVIĆA U VALJEVU, 22. MAJA 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 1211.

62.

Dokument: IZVEŠTAJ KVISLINŠKIH VLASTI SRBIJE O HEROJSKOM DRŽANJU STEVANA FILIPOVIĆA PRILIKOM NJEGOVOG VEŠANJA U VALJEVU, 22. MAJA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, građa Nedićeve vlade, k. 27, f. 1, dok. 27.

63.

Usled terora i represalija okupatora i njegovih domaćih saradnika nad stanovništvom dolazilo je do pustošenja čitavih krajeva Jugoslavije.

Fotografija: IZBEGLICE ISPRED OKUPATORSKOG I USTAŠKOG TERORA BEŽE IZ BOSNE U SRBIJU, U PROLEĆE 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-9837.

64.

U maju i junu 1942. godine, stanovništvo Kozare i okoline doživelo je neviđen teror i strahote, kada su fašisti ubili i odveli u logore smrti — Jasenovac i druge oko 80.000 ljudi.

Fotografija: USTAŠE I NEMCI ODVODE NAROD SA KOZARE U LOGOR SMRTI JASENOVAC, JUNA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7198.

65.

Mađarski okupator preduzimaao je terorističke akcije protiv mirnog stanovništva u Bačkoj, a naročito u Sajkaškoj i Novom Sadu, januara 1942. godine.

Fotografija: MAĐARSKI OKUPATOR U NOVOM SADU BACA SVOJE ŽRTVE POD LED DUNAVA, JANUARA 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, Zbirka fotografija DK za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača, II-1289.

66.

Oslanjajući se na nemačku narodnost u Banatu, nemački okupatori su se svirepo obračunavali sa borcima partizanskih odreda i saradnicima NOP-a.

Dokument: „OBJAVA“ KVISLINŠKE NEMAČKE UPRAVE U PANČEVU O ODMAZDI NAD KOMUNISTIMA, OD 29. APRILA 1942. GODINE.

Istorijski arhiv Pančevo, inv. br. 1123.

67.

Pored terora, italijanski okupatori vršili su interniranja rodoljuba Jugoslavije u logore Italije, Albanije i jugoslovenskog primorja.

Fotografija: ITALIJANSKI SABIRNI LOGOR NA MAMULI, BOKA KOTORSKA, 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7531.

68.

Bugarski okupatori u Makedoniji i Srbiji vršili su odmazde nad rodoljubivim stanovništvom posle svake akcije partizanskih odreda.

Fotografija: ZLOČIN BUGARSKOG OKUPATORA KOD KUMANOVA, 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-8526.

69.

Na svaku oružanu akciju oslobodilačkih snaga u delu Slovenije koji su anektirali nemački okupatori, Nemci su odgovarali surovim odmazdama nad Slovencima.

Fotografija: NEMCI DRŽE POD STRAŽOM TAOCE I SIMPATIZERE NOP U

CELJU, 22. JUNA 1942. GODINE. Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 19443.

70.

Na Kosovu i Metohiji okupator je organizovao kvislinške albanske vojne jedinice, koje su vršile teror nad Srbima i Crnogorcima i albanskim antifašistima, srećavajući širenje NOB.

Fotografija: ZLOČIN ALBANSKIH KVISLINGA NA KOSOVU, 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, Zbirka fotografija Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, II — 1044.

71.

Da bi zastrašili stanovništvo i zaustavili širenje NOB, Nemci su u Srbiji vršili odmazde i ubistva pripadnika NOP.

Dokument: NEMAČKO „JAVNO SAOPŠTENJE“ O VEŠANJU KOMUNISTA U SRBIJI, U PROLEĆE 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, fond Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača.

72.

Narodnooslobodilačke jedinice nastojale su da unište neke koncentracione logore smrti, koji su bili deo sistema vlasti okupatora i kvislinga.

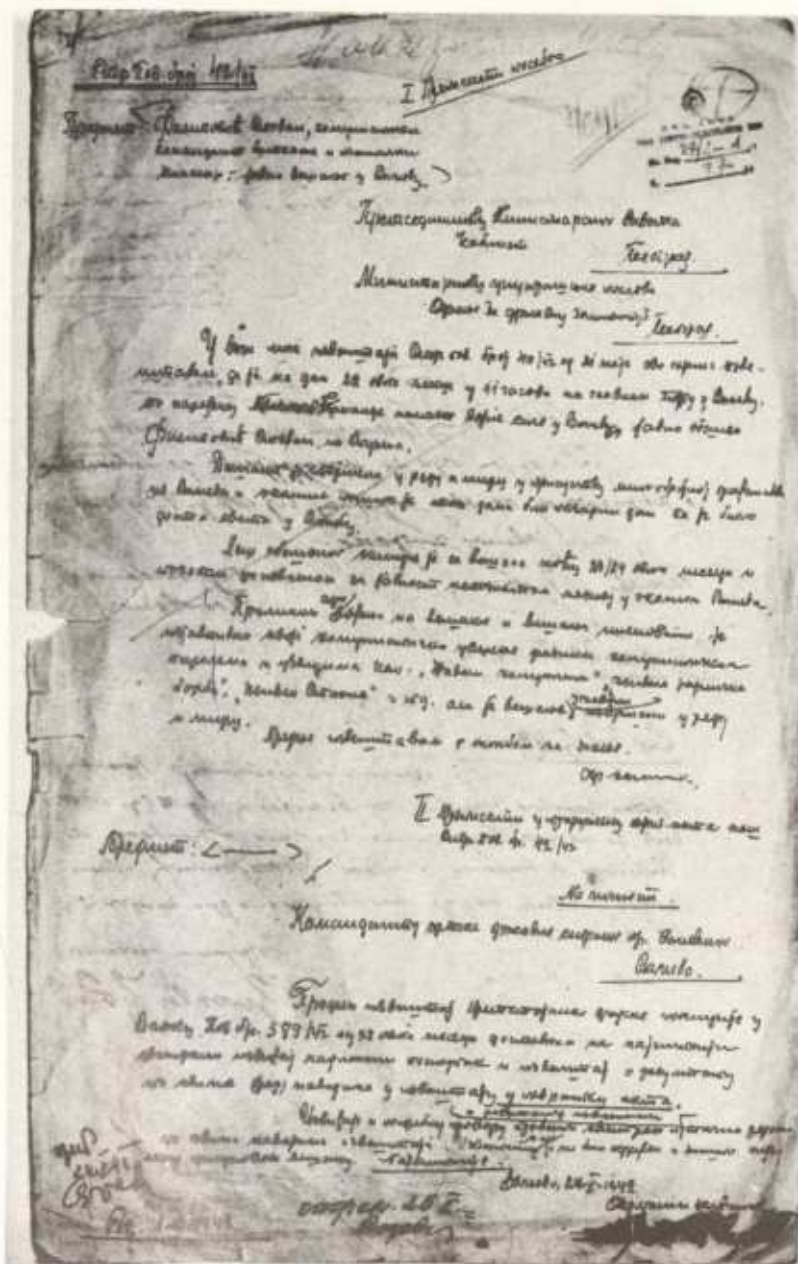
Dokument: TITOVO PISMO OPERATIVNOM ŠTABU NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU U KOME TRAŽI DA SE ISPITA MOGUĆNOST LIKVIDIRANJA USTAŠKOG LOGORA JASENOVAC, OD 31. MARTA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 2, dok. 18.

73.

Fotografija: NEMCI STRELJAJU SRPSKE RODOLJUBE U JAJINCIMA, KOD BEOGRADA, 1943. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, Zbirka fotografija Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, II-525.

74.
 Fotografija: ZGARIŠTA SELA METLIKE U BELOJ KRAJINI, KOJE SU SPALILI ITALIJANI, U LETO 1942. GODINE. Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-6129.

75.
 Četnici Draže Mihailovića svrstali su se na stranu okupatora i nacionalne izdaje i vodili otvorenu borbu protivu NOP. Fotografija: TEROR ČETNIKA U SRBIJI, 1943. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, Zbirka fotografija Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, II-944.

76.

Premda su četnici postali otvoreni saradnici okupatora i vodili aktivnu borbu protiv NOVJ, izbeglička kraljevska vlada Jugoslavije proglasila je Dražu Mihailovića za ministra vojske i mornarice 11. januara 1942. godine, a 8. juna 1942. godine i za načelnika Štaba Vrhovne komande vojske Kraljevine Jugoslavije, a njegove četnike za „jugoslovensku vojsku u otadžbini“.

Dokument: SLUŽBENA ZABELEŠKA SLOBODANA JOVANOVIĆA, PREDSEDNIKA IZBEGLIČKE VLADE, O POSTAVLJENJU DRAŽE MIHAILOVIĆA ZA NACELNIKA ŠTABA VRHOVNE KOMANDE VOJSKE KRALJEVINE JUGOSLAVIJE, OD 9. JUNA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Izbeglička vlada, VK kut. 162, br. reg. 28, f. 3/1.

77.

Kada je u reakcionarnoj zapadnoj propagandi lažni mit o Draži Mihailoviću dostizao vrhunac, rodoljubi Crne Gore, Boke i Sandžaka, na konferenciji na Tjentištu 16. juna 1942. godine, doneli slu rezoluciju kojom se Draža Mihailović i njegovi četnici javno osuđuju kao izdajnici, što je za javno mnjenje na Zapadu bila važna informacija o izdaji četnika.

Dokumenat: REZOLUCIJA RODOLJUBA CRNE GORE, BOKE I SANDŽAKA O OSUDI DRAŽE MIHAILOVIĆA, I NJEGOVIH ČETNIKA OD 16. JUNA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Crna Gora II/130.

78.

Fotografija: UČESNICI KONFERENCIJE RODOLJUBA CRNE GORE, BOKE I SANDŽAKA NA TJENTIŠTU NA KOJOJ SU

66

Представništvo gradske policije
Pančova

Objava

Kao odmazdu za 2 ranjena
nemačka opštinska stražara
Quiring i Burgera, streljano
je 50 komunista.

Pančova, 29 aprila 1942.

Pretstojnik policije:

Rudolf Kremling s. r.

OSUDILI IZDAJU DRAŽE MIHAILOVI-
ČA, 16. JUNA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Ju-
goslavije, Zbirka fotografija NOR, III-4098.

79.

Fotografija: NEMCI PALE SELA U OKO-
LINI GLAMOČA, 1943. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv.
br. 5015.

У Окре Швајцарска

НА КОНКРЕТНИМ РОДОУМА ЦРНЕ ГОРЕ И БОКОВИЈАНОЈ 16 ЈУНА
1942 ГОДИНЕ, ДОНЕСЕНА ЈЕ СЛЕДЕЋА

РЕВОЛУЦИЈА

Народно ослободилачка борба у Црној Гори и Босни против злочинског фашистичко-империјалистичког окупатора истоветна је у сваком погледу не само са народно-ослободилачком борбом народа Југославије, већ и са народно-ослободилачком борбом свих поробљених и угрожених народа свијета, као и са борбом коју воде наши Савезници: Совјетски Савез, Енглеска и Америка. Ову борбу наш народ води прито своје оружане силе народно ослободилачке партизанске и доброволне војске, чија је једина циљ противљања окупатора из наше домовине, укидање фашизма и народно ослобођење. Наш народ у овој борби био је јединствен и у складу је са ослободилачком својом територије, и баш у моменту када је окупатор био у најтежим положају нашао је себи савезника у редовна домаћа издајника на челу са Ђаком Станковићем, бившим пуковником Југословенске војске, Борјаном Ђакићем, бившим мајором и Павлом Туркићем, бившим капетаном Југословенске војске, Борјаном Ђакићем, бившим мајором и упутица Драге Михаиловића, бившим пуковником Југословенске војске и одлашћег Министра војске и морнарице у Југословенској влади у Лондону, новим оружану акцију против народно ослободилачке борбе нашег народа у територији Црне Горе и Босне. Ова акција, која су се удружили у Црној Гори са поватним сепаратистом и војном крилом Крстом Поповићем, који још од почетка воде издајничко-најамничку акцију за руку окупатора. Тако је под руковођством Југословенског Министра војске и морнарице Драге Михаиловића, о чијој издаји постоје оригинални документи нађени код његових сарадника (Мајора Тодоровића и Другија) који се налазе у нашим рукама, изметнут братоубилачки рат и на овој територији. Користећи се тошким економским стањем нашег народа, ова издајници, скривају се безбријерним терором: стијашама, интернирањем, нападима и пљачком, успјели су да присиле један дио народа да се удружи са окупатором бори против своје сопствене слободе. На тај начин, поред тога што су изазвали братоубилачки рат, омогућили су окупатору да већи дио својих снага пребаци на источни и Адрски фронт, што се јасно ставило на страну остваривања политичких циља против Савезника: Совјетског Савеза, Енглеске и Америке.

Оваква акција, извршена злочинским радом свих издајника, који су довели до Црне Горе и Босне, изазвала је ову издају, премо под руковођством Драге Михаиловића, добијајући своје циљеве у извођењу нашег народа. Неодлучност одлуке ситуације је изазвала ове издајничке акције.

На издајничку акцију Црне Горе и Босне, одговорно је изазвала да Југословенска влада у Лондону јавно осудила, што захтијевају безбријер крпе и крпе нашег народа, а влада свега наше борбе и борба наших Савезника на свим фронтима против фашистичког поробљача, а са ослобођење свих поробљених народа.

Истовремено изјављујемо да ћемо ми и даље одаћемо повратни ослободилачку борбу против окупатора, његових најамника и сваког ко, ик даље и даље потпомага да конкретно противљања окупатора из наше домовине. Народ Црне Горе и Босне изјављује да до краја издржи у овој својој народно ослободилачкој борби.

ОКРЕ ШВАЈЦАРСКОЈ НАРОДНОЈ

1. Гриво Гривовић, из предморо у Швајцарској
2. Мајор Јовановић, из Швајцарске
3. Милош Милошевић, из Швајцарске
4. Мајор Јовановић, из Швајцарске
5. Јовановић, из Швајцарске
6. Јовановић, из Швајцарске
7. Јовановић, из Швајцарске

80.

Fotografija: NEMCI STRELJAJU PRIPAD-
NIKE NOP U SLOVENIJI, 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Ju-
goslavije, Zbirka fotografija NOR, III-10563.

Stvaranje regularne narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i jačanje revolucije

U proleće 1942. godine, udružene vojne snage okupatora i domaćih izdajnika u velikoj ofanzivnoj operaciji zauzele su slobodnu teritoriju u istočnoj Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Sandžaku. Istorijskom odlukom Vrhovnog komandanta NOP i DVJ Josipa Broza Tita, partizanske jedinice sa ovoga prostora prenele su glavna oslobodilačka dejstva u srednju i zapadnu Bosnu. Ofanzivnim oslobodilačkim akcijama partizanskih jedinica, u leto i jesen 1942. godine, stvorena je u Bosanskoj Krajini, Dalmaciji i Hrvatskoj velika slobodna teritorija. Pored dotadašnjih brigada i partizanskih odreda, formiraju se veće vojne formacije — divizije i korpusi, osnivaju se rodovi vojske, vojne škole, donose se vojni propisi, razvija se vojno sudstvo, dakle stvara se regularna vojska — Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije. Septembra 1942. godine donose se novi propisi o NOO koji prerastaju u stalne organe narodne vlasti. Ovim propisima utvrđena je organizacija i način izbora NOO. Razvoj i jačanje NOO i NOVJ predstavljaju osnovu daljeg razvoja NOR-a i revolucije.

81.

U toku velike ofanzive udruženih snaga okupatora i domaćih izdajnika, od aprila do juna 1942. godine, na slobodnoj teritoriji Foče Tito je doneo istorijsku odluku o pohodu grupe proleterskih NOU brigada sa tromede istočne Bosne, Crne Gore i Sandžaka u pravcu zapadne Bosne.

Fotografija: TITO DIKTIRA NAREĐENJE ZA POHOD PROLETERSKIH BRIGADA U PRAVCU ZAPADNE BOSNE, 22. JUNA 1942. GOD.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7249.

82.

Dokumenat: NAREĐENJE JOSIPA BROZA TITA ZA POHOD PROLETERSKIH BRIGADA U PRAVCU ZAPADNE BOSNE, OD 22. JUNA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 1, dok. 21.

83.

U pohodu za zapadnu Bosnu, proleterske brigade izvodile su akcije oslobođenja mnogih mesta i uništavanja strateških komunikacija koje je držao okupator.

Dokumenat: NAREĐENJE TITA PROLETERSKIM BRIGADAMA ZA ZAUZIMANJE STRATEŠKI VAŽNE PRUGE SARAJEVO-KONJIC, OD 2. JULA 1942.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 4, dok. 24.

84.

Fotografija: BORCI ČETVORTE PROLETERSKE BRIGADE NA MARSU PREKO ZELENGORE NA PUTU ZA ZAPADNU BOSNU, JUNA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-9251.

85.

Dokumenat: PROGLAS VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ NARODU BOSANSKE

KRAJINE POVODOM DOLASKA PROLETERSKIH BRIGADA U ZAPADNU BOSNU, OD AVGUSTA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6/II, f. 7, dok. 6.

86.

Uprkos izuzetno nepovoljnim uslovima za razvoj oslobodilačke borbe u delu Slovenije koju su okupirali i anektirali Nemci, jačala je narodnooslobodilačka borba i rastle jedinice NOV u toku 1942. godine.

Fotografija: BORCI PRVOG ŠTAJERSKOG PARTIZANSKOG BATALJONA UNIŠTILI

SU NEMAČKE AUTOMOBILE NA PUTU TRBOVLJE — HRASTNIK, 25. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-4016.

87.

Uporedo sa oružanom oslobodilačkom borbom, u Sloveniji se razvijala narodna vlast. Dokument: U „SLOVENSKEM POROČEVALECU“, ORGANU OSVOBODILNE FRONTE SLEVENSKEGA NARODA, OBJAVLJENI SU PROPISI NARODNE VLASTI SLOVENIJE, 1942. GODINE.

Centralni komitet Zveze komunistov Slovenije, Zgodovinski arhiv.

88.

Narodnooslobodilačke jedinice u Hrvatskoj i celoj zemlji uništavale su važne privredne objekte koji su služili okupatoru.

Dokument: LETAK ŠTABA II BATALJONA KALNIČKOG PARTIZANSKOG ODREDA RUDARIMA RUDNIKA „TRNOVKA“, U HRVATSKOM ZAGORJŪ, S POZIVOM DA SE PRIKLJUČE PARTIZANSKIM JEDINICAMA, IZ 1942. GODINE. Arhiv Hrvatske, MNG (GRR) 57/42, fasc. 14.

89.

Fotografija: MANIFESTACIJA BRATSTVA I JEDINSTVA U NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI — VELIKI ZBOR SRPSKIH I HRVATSKIH SELJAKA KOD SKALIĆA U HRVATSKOJ 1942. GODINE. Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1252.

90.

Fotografija: JOSIP BROZ TITO I MOŠA PIJADE, GLAVNI TVORCI PROPISA

NARODNE VLASTI, KOD MLINIŠTA SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1246.

91.

Dokument: „ISTINA“, ORGAN OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA SREM, DONOSILA JE IZVEŠTAJE O RAZVOJU NOB U VOJVODINI I CELOJ ZEMLJI

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, CS. 32, f. 1, dok. 25.

84

93.

Dokument: „PARTIZAN“ — GLASILO GLAVNOG ŠTABA NOPO HRVATSKE DONOSILO JE VESTI O NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI U HRVATSKOJ, JUGOSLAVIJI I SVETU.

Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1942, kut. 1/20.

94.

Fotografija: ČETA PIONIRA U SUVAJI, HRVATSKA, 25. OKTOBRA 1942. GODINE. Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-8836.

95.

Intenzivne oružane borbe NOVJ na teritoriji Hrvatske odvijale su se naročito u Lici 1942. godine.

Dokument: PRVI BROJ „NARODNE BORBE“ — GLASILO NARODNOOSLOBODILAČKE FRONTE U LICU

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, CS. 17, f. 4, dok. 1.

96.

U Makedoniji je stvoreno više partizanskih odreda, kod Prilepa, Velesa, Bitolja i drugih mesta, tokom 1942. godine.

Fotografija: BORCI PRILEPSKOG PARTIZANSKOG ODREDA, 1942. GODINE. Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7356.

97.

Dokument: IZVEŠTAJ POKRAJINSKOG (GLAVNOG) ŠTABA NOPO MAKEDONIJE O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANSKIH ODREDA U MAKEDONIJI, IZ 1942. GODINE.

Arhiv na Makedonija, Glaven štab, k. (42) 35.

98.

Sa razvojem narodnooslobodilačke borbe, stvaranjem velike slobodne teritorije na prostoru Bosanske Krajine, Hrvatske i Dalmacije, prerastanjem NOV u redovnu armiju, razvijali su se i organi narodne vlasti: narodnooslobodilački odbori su u jesen 1942. godine prerasli od privremenih u stalne organe narodne vlasti.

Idejne smernice za rad NOO davali su članovi i organi KPJ, putem žive reči, proglasa i štampe narodnooslobodilačkog pokreta.

Dokument: TITOVO PISMO U KOME SE ISTIČE DA SU NOO-i OD PRIVREMENIH PRERASLI U STALNE ORGANE NAROD-

В. ТИТО ТИТ
1.0.0. и др.

22. IX. 1942

ОДНОСТАВНО ПИСМО
ОД ВРHOVНОГ ШТАБА
ОСЛОБОЂЕНОГ НАРОДНОГ ВОЈНОГ
ОДБОРА ЗА ЈУЖНОСЛАВЕНУ
ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ

СНА ОДБОРА
15-16
1942

Други Другови,

Остани до којег је наша војска народно-ослободилачка борба у Југославији, а обзиром на све војничке услове и ратној војној снази, као и на унутрашњу и међународну помоћ и помоћ италијанских војних снага, а да се о највећој снази припаја поду организације власти у ослободеној територији. Остани су и постојеће и чаротне социјалистичке власти и високе повелости о народној и војној снази се брзо поклапају са војном организацијом, извршним и јавноправним функцијама наше војне снаге. На основу велике ослободилачке територије даје се велике могућности за бројно боље снабдевање. Та територија и на свој окупљена има војне снаге оградити или највише перипетрију. Ту снагу снага треба политички организирати, учврстити нама војне услове, проширити и продубити и верујући или утицај и утицај у народу својим утицајем и вероватно доминантну снагу, као год и просети ове институције, постоје и високе надлежне набавачке власти и велике снаге у снази, који се обрлада са великим снагама окупације ове територије. Да велике територије на ове докле да остани само војничка ослободилачка и политички новинарски издаци, него се мора политички освајати, организирати и чаротне постојеће снаге војној снази.

Тога тога нису организације наше власти у ослободеној територији да се ове институције у ослободеној територији даје се велике могућности за бројно боље снабдевање. Та територија и на свој окупљена има војне снаге оградити или највише перипетрију. Ту снагу снага треба политички организирати, учврстити нама војне услове, проширити и продубити и верујући или утицај и утицај у народу својим утицајем и вероватно доминантну снагу, као год и просети ове институције, постоје и високе надлежне набавачке власти и велике снаге у снази, који се обрлада са великим снагама окупације ове територије. Да велике територије на ове докле да остани само војничка ослободилачка и политички новинарски издаци, него се мора политички освајати, организирати и чаротне постојеће снаге војној снази.

Тога тога нису организације наше власти у ослободеној територији да се ове институције у ослободеној територији даје се велике могућности за бројно боље снабдевање. Та територија и на свој окупљена има војне снаге оградити или највише перипетрију. Ту снагу снага треба политички организирати, учврстити нама војне услове, проширити и продубити и верујући или утицај и утицај у народу својим утицајем и вероватно доминантну снагу, као год и просети ове институције, постоје и високе надлежне набавачке власти и велике снаге у снази, који се обрлада са великим снагама окупације ове територије. Да велике територије на ове докле да остани само војничка ослободилачка и политички новинарски издаци, него се мора политички освајати, организирати и чаротне постојеће снаге војној снази.

NE VLASTI, OD 12. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, 1. 103b, f. 16, dok. 15.

99.

Fotografija: TITO SA SARADNICIMA I CLANOVIMA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ U JAJCU, LETO 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 3905.

100.

Dokument: LETAJE RUKOVODSTVA NOR-a JUGOSLAVIJE „ŠTA SU NARODNO-

OSLOBODILAČKI ODBORI?“, IZ JESENI 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 12, f. 1, dok. 53.

101.

U septembru 1942. godine, Vrhovni štab NOP i DVJ izdao je više propisa o organi-

Organizacija narodne vlasti na oslobođenoj teritoriji

Naredbe, objašnjenja i uputstva Vrhovnog štaba NOP i DVJ o organizaciji građanskih i pozadinskih vojnih vlasti

P R E D G O V O R

Veliki uspjesi, koje je pod rukovodstvom našeg vrhovnog komandanta, draga Tita, postigla narodno-oslobodilačka borba i njena vojna moć otičena u Narodno-oslobodilačkoj partizanskoj i dobrovoljačkoj vojsci Jugoslavije, učinili su da je naša narodna partizanska vojska postala snagom od međunarodnog značaja. Danas s njome ozbiljno računaju prijatelji i neprijatelji, jer je ona pružila dokaze da neprijatelj ne samo nije u stanju da je uništi, nego nije kadar ni da spriječi njeno dalje jačanje i njene dalje uspjehe.

Blagodareći tim uspjesima oslobođena je i proširena jedna zamašna teritorija na kojoj je narod slobodan od fašističkog terora.

Ne zaboravljajući da je taj uspjeh bio moguć jedino blagodareći pravilnoj primjeni partizanskog načina ratovanja, koji našu čivu udarnu magu ne prikriva za određenu teritoriju, nego u prvom redu cilja za uništenjem neprijateljeve žive snage, dakle ne zopostavljajući to načelo najveće pokretljivosti naše vojne sile, mi moramo iskoristiti sve date uslove za održanje, odbranu i dalje proširivanje oslobođenih teritorija. Smatramo to kao obavezu prema narodima Jugoslavije, iz kojih je naša vojska iznikla kao izraz i oruđe njihove zajedničke oslobodilačke borbe, i koji su se na djelu usjericili da ih jedino ta vojska može osloboditi terora okupatora i njihovih slugu i obezbijediti im svjetliju i srećniju budućnost. To smo obavezni i našoj herojskoj narodnoj vojsci, jer na prostranoj oslobođenoj teritoriji, sa narodnim masama koje čerato stoje uz svoju

zaciji i radu narodnih vlasti — narodno-oslobodilačkih odbora i vojnopozadinskih vlasti, poznatih kao „Krajiški (septembar-ski, Drinički) propisi“.

Dokument: BROŠURA „ORGANIZACIJA NARODNE VLASTI NA OSLOBODENOJ TERITORIJU“, IZ JESENI 1942. GODINE Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6A, f. 1, dok. 4.

Naredba o izborima Narodno - oslobodilačkih odbora

I. Način izbora i ustrojstvo NOO-a

1. — Rješavanje općih i svakodnevnih obilježnih pitanja narodno-oslobodilačke vojske i naroda oslobođenih teritorija predstavlja zadetak od suverene anarhije za pobedu narodnog oružja. Za ispunjenje ovog zadatka mora biti osigurano organiziranje građanske i vojne vlasti u posadini. Od čvrste povezanosti od neizmjerne i svestrane djelatnosti svih vrsta i svih vrst od valjanosti i odanosti njihovih organa narodno-oslobodilačkog borbe zavisi dalje razvijanje i učvršćivanje prouz jedinstva pozadine i fronta, koje je osnovni uslov pobjede narodne ustanke. S obzirom na činjenicu da najvažnija pitanja koja traže pravilno rješavanje u oslobođenim područjima, ovima treba dati prvostupni i jedinstveni ustrojstveni organizacioni i oblik toza je potrebno odmah po zauzeću svake nove teritorije pripremiti i izvršiti izbore narodno-oslobodilačkih odbora.

2. — Priprema za izbore obuhvaća:

a) široko obilježavanje narodnim masama — putem sastanaka, konferencija, skupova i štampa — karaktera sudbine i ustrojstva NOO-a i njihovog odnosa prema narodu i vojsci (NOO-i kao organi vlasti narodne demokratske vlasti, kao organi koji ostvaruju jedinstvo zakonodavne i izvršne vlasti u rukama naroda; karakter NOO-a kao ključ buduće narodne vlasti; uloga i sadržaj NOO-a u toku narodno-oslobodilačkog rata. Ustrojstvo NOO-a, izborno pravo, uloga omladine i žena u NOO-ima Odnos NOO-a i operativnih i posadinskih vojnih vlasti);

b) obavještenje da su članovi NOO-a ljudi isprobani ljudi koji će da garantuju da će svojim radom osigurati da NOO-i budu izraz sporazuma i jedinstva svih rodoljubivih snaga bez razlika političkog uvjerenja, vjere i narodnosti;

c) blagovremeno obavještenje partizana na frontu o danu izbora u njihovom mjestu radi ostvarenja njihovog izbornog prava

3. — U cilju pripremanja izbora i njihovog pravilnog sprovođenja obrazuju se svake i općinske izborne komisije. Svake izborne komisije imenuje štab zone ili operativni štab dotičnog područja, općinske izborne komisije imenuje svaka

102.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ O IZBORIMA NARODNOOSLOBODILAČKIH ODBORA, POČETAK SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Predsjedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, NOO, br. 6.

103.

Fotografija: MOŠA PIJADE PIŠE PROPISE NARODNE VLASTI U MLINIŠTIMA, BOSANSKA KRAJINA, U JESEN 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1271.

104.

Dokument: OBAVEŠTENJE O OSNIVANJU PRIVREMENOG UPRAVNOG ODSEKA PRI VRHOVNOM ŠTABU NOP I DVJ, KOJI JE RUKOVODIO POZADINSKIM NARODNIM ORGANIMA VLASTI, OD 22. OKTOBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 6, dok. 21.

OBAVEŠTENJE ŠTABU UPR.

Pri Pripravnom Upravnom Odboru je Pripravnik
Upravnog Oseka

Ovaj ovesen radiće pri Pripravnom Upravnom Odboru do otvaranja Narodno-Oslobodilačkog Odbora Jugoslavije, kada će biti u okviru delatnosti Zemaljskog N.O. Odbora.

Pripravnik Upravnog Oseka ima zadatak da vodi unutrašnje poslove oslobodilačke teritorije. U te poslove spada:

1. Organizacija i kontrola komunističkih vojnih vlasti /komande partizanske, komande mesta, partizanske stranke, osvoje stranke/.

2. Delatnost direktora N.O. Odbora, pomoćnika N.O. Odbora da postanu otvorenim organima demokratske narodne vlasti u kontrolu zakonodavne.

3. Organizacija službe bezbednosti posadini oslobođenih teritorija.

4. Organizacija u zemaljskoj i inostranoj.

Za rukovodilaca Pripravnik Upravnog Oseka odabran je drug čim Janko, koji će potpisivati sve naredbe i raspolaganje.

Br. 13
22/1/42

105.

Fotografija: JOSIP BROZ TITO, VRHOVNI KOMANDANT NOP I DVJ, U BOSANSKOJ KRAJINI, U JESEN 1942. GODINE. **Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 3881.**

106.

U leto 1942. godine, Josip Broz Tito napisao je članak „Međunarodni značaj narodnooslobodilačke borbe i zamaskirani izdajnici“, koji je imao veliki značaj za objasnjenje ciljeva narodnooslobodilačke borbe i razobličavanja domaćih izdajnika — saradnika okupatora. Članak je objavljen u više listova narodnooslobodilačkog pokreta.

Dokument: „VOJNOPOLITIČKI PREGLED“, BR. 5, OD 25. AVGUSTA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6, f. 2, dok. 38.

107.

Nacionalna ravnopravnost svih naroda i narodnosti Jugoslavije bila je jedno od osnovnih pitanja narodnooslobodilačke borbe

Jugoslavije. U toku NOR-a objavljena su dela u kojima su izneseni stavovi Komunističke partije Jugoslavije o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji.

Dokument: BROŠURA „NACIONALNO PITANJE“, ŠTAMPANO U BOSANSKOJ KRAJINI U JESEN 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1942. god. kut. 1/77.

108.

Dokument: NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ O OSNIVANJU EKONOMSKOG ODSEKA, KOJI SE BRINUO O SNABDEVANJU JEDINICA NOVJ, OD 13. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 4, dok. 46.

109.

Dokument: RASPIS PRIVREMENOG UPRAVNOG ODSEKA PRI VRHOVNOM ŠTABU NOP I DVJ „SVIMA NARODNOOSLOBODILAČKIM ODBORIMA“, OD 27. OKTOBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6A, f. 1, dok. 5.

110.

Fotografija: PRVI NARODNOOSLOBODILAČKI ODBOR NA TERITORIJI PRVE KRAJIŠKE BRIGADE, U LETO 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4179.

111.

U toku NOR-a poklanjana je velika pažnja organizaciji i radu zdravstvene službe. Iskustva u lečenju boraca NOVJ izneta su na Prvom kongresu partizanskih lekara, održanom u Bosanskom Petrovcu, 25. i 26. septembra 1942. godine.

Dokument: POZIV SA DNEVNIM REDOM ZA UČEŠĆE NA KONGRESU PARTIZANSKIH LEKARA U BOSANSKOM PETROVCU, OD SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, 1. 103V, f. 30, dok. 2.

112.

Dokument: POZDRAVNI TELEGRAM VRHOVNOM ŠTABU NOP I DVJ SA PRVOG KONGRESA PARTIZANSKIH LEKARA OD 26. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 4, f. 2, dok. 19.

113.

Dokument: ČLANAK O KONGRESU PARTIZANSKIH LEKARA, OBJAVLJENIH U „BORBI“, ORGANU KPJ, OD 1. OKTOBRA 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, fototipsko izdanje, „Borba 1941—1945.“, Beograd.

114.

Fotografija: PARTIZANSKI HIRURZI OPERIŠU RANJENOG BORCA NOVJ U BLIZINI BIHAĆA, 1942. GODINE.

Vojnomedicinska akademija, Arhiv vojnog saniteta, negativ na staklu, br. 44.

115.

U narodnooslobodilačkoj borbi, sloboda veroispovesti pripadnika NOP-a bila je dozvoljena, a verski odredi su se održavali na oslobođenoj teritoriji.

Dokument: TITOVO NAREĐENJE O USTAVNOVLJENJU ZVANJA SVEŠTENIKA PRI BRIGADAMA NOP I DVJ, OD 23. JUNA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 6, dok. 20.

116.

U Srpskoj Jasenici, u Bosanskoj Krajini, krajem 1942. godine, održana je Skupština srpskog pravoslavnog sveštenstva, na kojoj je data puna podrška narodnooslobodilačkoj borbi Jugoslavije.

Dokument: ZAPISNIK SA SKUPŠTINE SRPSKIH PRAVOSLAVNIH SVEŠTENIKA I BOGOSLOVA OD 15. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6, f. 2, dok. 6.

117.

Dokument: „POSLANICA“ SA SKUPŠTINE PRAVOSLAVNOG SVEŠTENSTVA U SRPSKOJ JASENICI, OBJAVLJENA U „BORBI“, ORGANU KPJ

Arhiv Jugoslavije, fototipsko izdanje „Borba 1941—1945“ Beograd.

118.

U jesen 1942. godine, jedinice NOP i DVJ prerasle su u snažnu redovnu armiju — Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede Jugoslavije (NOV i POJ).

Dokument: TITOV ČLANAK U „BILTENU“ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O STVARANJU NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, š. 1, f. 1, dok. 14.

Na sednici Vrhovnog štaba stvorena su od oslobođenih odreda i partizanskih brigada i od svih ostalih partizanskih odreda, regularne Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije. Ona se razbija kroz 18 vojnih odreda i korpusa borbe, sa šest osvojenih teritorija, osvojen i četiri ostala naroda. Tako se razbija naša vojska, od naroda srpskog, hrvatskog, jugoslavinskog, slovenačkog, mađarskog, češkog, poljskog, litvanskog, estonskog, letonskog, latvijskog, rumunskog, bugarskog, albanskog, grčkog, italijanskog, španskog, portugalskog, turskog, kineskog, japanskog, američkog, britanskog, francuskog, belgijskog, holandskog, norveškog, danskog, švedskog, finskih, i drugih naroda.

Stvorena narodna vojska stvorena su predvođeni od operativne vojske, koja su još nekoliko odreda protiv okupatora i njegovih satelita i žandarmata. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Stvorena narodna vojska stvorena su predvođeni od operativne vojske, koja su još nekoliko odreda protiv okupatora i njegovih satelita i žandarmata. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska. Ona je vojska: narodnooslobodilačka vojska i partizanska vojska.

DE U BOSANSKOM PETROVCU 7. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1247.

120.

U jesen 1942. godine Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije već je toliko narasla da su obrazovane divizije i dva korpusa NOV i POJ.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O FORMIRANJU PRVE PROLETERSKE NOU DIVIZIJE, OD 1. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 5, dok. 5.

121.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O FORMIRANJU DRUGE PROLETERSKE NOU DIVIZIJE, OD 1. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 1, dok. 34.

122.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O FORMIRANJU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA, OD 9. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 5, dok. 7.

118

119.

Fotografija: TITO SA ČLANOVIMA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ VRŠI SMOTRU PRVE PROLETERSKE NOU BRIGA-

9-11-1942
12

VRHOVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE
I OSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE

N A R E D B A
VRHOVNOG ŠTABA NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

I.

Od oružanih snaga narodno-oslobodilačke vojske na teritoriji Bosne formira se: ŠTAB PRVOG BOSANSKOG NARODNO-OSLOBODILAČKOG UDARNOG KORPUSA. U sastav ovog korpusa ulaze IV i V N.O. Udarne Divizije kao i svi ostali partizanski odelci.

Za komandanta korpusa određuje se drug Kosta Nedić, dosadašnji komandant Operativnog štaba za Bosansku Krajinu.

Za političkog komesara određuje se drug Osman Karabegović, dosadašnji politički komesar Operativnog štaba za Bosansku Krajinu.

Za načelnika štaba određuje se drug Branko Poljanec, dosadašnji načelnik Operativnog štaba za Bosansku Krajinu.

Štab popuniti sa ostalim organima, tako da može pravilno funkcionisati.

II.

Formira se: ČETVRTA NARODNO-OSLOBODILAČKA UDARNA DIVIZIJA. U sastav ove divizije ulaze:

- II Krajiška N.O. Udarne brigada,
- V Krajiška N.O. Udarne brigada i
- VI Krajiška N.O. Udarne brigada.

Za komandanta četvrte divizije postavlja se drug Šoša Mašar, dosadašnji komandant V Krajiške N.O. Udarne brigade.

Za političkog komesara ove divizije postavlja se drug Milinko Kušić, dosadašnji komandant I Krajiške N.O. Udarne brigade.

Štab popuniti sa ostalim organima tako, da može pravilno funkcionisati.

III.

Formira se: PETA NARODNO-OSLOBODILAČKA UDARNA DIVIZIJA. U sastav ove divizije ulaze:

- I Krajiška N.O. Udarne brigada,
- IV Krajiška N.O. Udarne brigada, i
- VII Krajiška N.O. Udarne brigada. Štab prvog bosanskog N.O.U. Korpusa sa pravilno će formirati ovu brigadu.

Za komandanta V Divizije postavlja se drug Slavko Bodić, dosadašnji komandant Operativnog štaba za Bosansku Krajinu.

Za političkog komesara ove divizije postavlja se drug Ilija Došen.

Za načelnika štaba ove divizije postavlja se drug Zdravko Borošević.

Štab popuniti sa ostalim organima da može pravilno funkcionisati.

ŠTAB PARTIZANSKO-SLOBODNA NARODU I
VRHOVNI KOMANDANT,

Antonić, kao štabovna:
I. B. B. M. V. i M. K. B. B. B.
Krajiški Otkloni, štab B.
Krajiški, Komandant Partizana
Budućnost, Bor. B. B. i B. B.
B. B. B. B. B. B. B. B. B. B.
10. XI. 1942. a. a. B. B.

123.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O FORMIRANJU PRVOG HRVATSKOG NOU KORPUSA, OD 22. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 4, f. 3, dok. 53.

124.

Fotografija: IVAN GOŠNJAK, KOMANDANT PRVOG HRVATSKOG NOU KORPUSA, I KOSTA NAD, KOMANDANT

PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA NOVJ, U JESEN 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-12182

125.

Akcije i uspehe jedinica NOVJ protiv okupatora kralj i izbeglička vlada Jugoslavije u Londonu pripisivali su četnicima Draže Mihailovića. Vrhovni štab NOP i DVJ dokumentovano je pobijao ove lažne tvrdnje.

Dokument: DEMANTI VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ IZJAVĀ O BORBAMA

Š T A B I
VRHOVNOG ŠTABA NARODNO-OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE I
OSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE.

Londonjski radio izjavio je 29 jula na engleskom jeziku da se formiraju seljacijski priča i borba protiv okupatora u Jugoslaviji vodi od strane vođstva Draže Mihailovića. U vesti o tim Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije smatra da je to lažna lažnjak radija kao i mnoge druge u vesti o narodno-oslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji po svoj prilici sahrane, jer Draža Mihailović ne rukovodi nikakve borbe protiv okupatora. Sve borbe vodi Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije, koji nema nikakve veze s Dražom Mihailovićem. Draža Mihailović čuva prugu kao što je slučaj s prugom Sarajeva-Brod i bori se zajedno s okupatorom protiv naše partizanske vojske. Št. Vrhovni štab N.O.P.D.V.J.

KOMANDANT
Š T A B I

Falsh svih dokumenata u izdaji s našim ovakim izjavama gleda se raznih neredovnih strana, samo po sebi pred jugoslavensku vladu ne postavlja pitanje, da ne i ona isjani u ovaj stvar, jer inače ograna političku valnu" sa sve narode Jugoslavije. Izjava o koju je Draža Mihailović doveo jugoslavensku vladu, ovaj nastaje. Njegova lažna obavještenja, kojima se pred vladom i Sarajevskim javnosti i pred službama raznih krugovima u našim ydama sa sve narode narodno-oslobodilačke borbe, ovako sa najjednostavnije demantovan. Jugoslavenska vlada više nije daleko neobavještena. Kako s njomina strana sada treba da uslijedi jedan odlučan korak sa likvidacijom ovog pitanja, koje u velikoj mjeri smeta narodno-oslobodilačku borbu u našim Jugoslavije, da se likvidiraju na terenu u svakom slučaju izvršiti sam narod sa svoje vojske.

Pravni narod primajući da sadnja Demanti Vrhovnog štaba i ovajajudi sa bez daljnjeg i sam inače najvejeg interesa da se ovo pitanje jednom na uvijek i što prije rješiti u Lorient oslobodilačke borbe svih naroda Jugoslavije, pa i hrvatskog naroda. Sa hrvatski narod je "Bosničko pitanje", pitanje Draže Mihailovića, od interesa koliko zato što sam stvarno i u zajednici sa okupatorom i u takvim pitanjima gde oslobodilačku borbu Jugoslavije, toliko i u tom, što su ostali stari hrvatski narod, pod-jedini najgorih valikokorpska, "hrvatskoćerakih" liko, kojima i okupator i Favalis, i ne samo oni, stvarno opet namjeravaju preopstati hrvatski narod na Milout i naučilo. Kako pridružujući se izjavi redeljaka Gvine Gove, Rebe a Sandička i savajajudi Demanti Vrhovnog štaba, hrvatski narod sa svoje strane izjave opravdan zahtjev, da se jugoslavenska vlada u Londonu u najkraćem je vrijeme isjani i opredi od indajnskih radi narednog neprijatelja i dristva Draže Mihailovića, kako bi se postigla njegova likvidacija. U protivnom služeći narodi Jugoslavije, a najviše hrvatski narod bit će prinudjeni postaviti pitanje odbrana i lojalnosti same vlade kako prema narodu Jugoslavije tako i prema svim našim Saveznicima.

Š T A B I 1. XI. 1942.

Š T A B I - SLOBODNA NARODU!

ČETNIKA DRAŽE MIHAILOVIĆA, OD 1. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6, f. 2, dok. 39.

126.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ O OBRAZOVANJU POZADINSKIH VOJNIH VLASTI, OD 2. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 173, f. 4, dok. 41.

127.

Dokument: OBAVEŠTENJE VRHOVNOG ŠTABA NOP I POJ O STVARANJU VOJNOG SUDSTVA

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 6/II, f. 6, dok. 3.

128.

Formiranje viših vojnih formacija—divizija i korpusa NOVJ — pratilo je i stvaranje svih drugih vojnih institucija savremene armije: vojnog sudstva, vojnih škola i kurseva i dr.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ O OBRAZOVANJU VIŠEG KURSA ZA SPREMU KOMANDANTA JEDINICA NOP I DVJ, IZ JESENI 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 4, dok. 58.

129.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DVJ O OBRAZOVANJU VOJNE ŠKOLE NOP I DVJ, OD 4. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2, f. 5, dok. 27.

130.

Fotografija: POLAZNICI VOJNE ŠKOLE NOV I PO HRVATSKE, U DONJEM LAPCU KRAJEM 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-8876.

131.

U septembru 1942. godine, generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio je pisma Pokrajinskom komitetu KPJ za Makedoniju i Oblasnom komitetu KPJ za Kosovo i Metohiju, u kojima daje instrukcije za političke i vojne akcije partijskih organizacija u ovim krajevima.

Dokument: PISMO TITA POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA MAKEDONIJU, OD 22. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/520.

132.

Dokument: PISMO TITA OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA KOSOVO I METOHIJU, OD 22. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/518.

133.

Dokument: PROGLAS POKRAJINSKOG

KOMITETA KPJ ZA MAKEDONIJU „NOVITE SOBITIJA I MAKEDONIJA” UPUĆEN MAKEDONSKOM NARODU, OD 23. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/679.

134.

Dokument: IZVEŠTAJ OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA KOSOVO I METOHIJU U KOME SE UPOZNAJE CK KPJ SA STANJEM I RAZVOJEM NOB NA KOSOVU I METOHIJI, OD 16. OKTOBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/579.

135.

Dokument: IZVEŠTAJ OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA SREM, KOJIM UPOZNAJE CK KPJ SA STANJEM I RAZVOJEM NOB U SREMU I VOJVODINI OD 3. JULA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ 1942/419.

136.

Fotografija: FORMIRANJE PRVE DALMATINSKE NOU BRIGADE U SELU DO-

136

BRO, 6. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 7370.

137.

Fotografija: NARODNOOSLOBODILAČKI ODBOR MOZELJA, SLOVENIJA, APRILA 1942. GODINE.

Centralni komitet ZK Slovenije, Zgodovinski arhiv.

138.

Dokument: ODLUKE IZVRŠNOG ODBORA OSVOBODILNE FRONTE SLEVENSKEGA NARODA O STVARANJU NARODNOOSLOBODILNEGA SVETA, OBJAVLJENE U „SLOVENSKEM POROČEVALECU”, 14. JULA 1942. GODINE.

Centralni komitet ZK Slovenije, Zgodovinski arhiv.

139.

Dokument: POZIV POKRAJINSKOG KOMITETA KPJ ZA VOJVODINU POROBLJENIM NARODIMA BAČKE I BARANJE NA JEDINSTVENU BORBU PROTIV NEPRIJATELJA, OD 5. AVGUSTA 1942. GODINE.

Muzej Socijalističke revolucije Vojvodine, Arhivsko odeljenje, inv. br. 2797.

141

140.

Fotografija: BORCI POZAREVAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA U JUŽNOM STIGU, 15. AVGUSTA 1942. GODINE.

Iz knjige: V. Strugar, Jugoslavija u ratu 1941—1945., Beograd, 1975, 138.

141.

U toku 1942. godine, okupatorske vojne snage i kolaboracionističke vlasti bile su prinuđivane da razmenjuju ratne zarobljenike, čime, praktično, priznaju NOVJ kao vojnog protivnika.

Fotografija: RAZMENA ZAROBLJENIKA IZMEĐU NEMACA I PARTIZANA KOD PILINA HANA, POSUŠJE, SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4129.

142.

Narodnooslobodilački odbori na oslobođenoj teritoriji održavali su zajedničke konferencije na kojima su razmatrali zadatke vezane za rad u pozadini i pomoći jedinicama NOVJ.

Dokument: REZOLUCIJA SA KONFERENCIJE PREDSTAVNIKA SVIH SRESKI I OPŠTINSKIH NOO-a U LICI, OD 6. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ, 1942/507.

Bihačka republika

Velika oslobođena teritorija u Bosanskoj Krajini, severnoj Dalmaciji, Lici, Baniji i Kordunu sa sedištem u Bihaću poznata je kao „Bihačka republika”, koja je trajala od jeseni 1942. do februara 1943. godine. Bihać je bio središte najviših organa, političkih i vojnih rukovodstava narodnooslobodilačkog pokreta Jugoslavije. Na ovoj teritoriji funkcionisao je i razvijao se sistem narodne vlasti. Tu je 26. i 27. novembra 1942. godine održano Prvo zasjedanje AVNOJ-a sa ciljem stvaranja vrhovnog organa narodne vlasti, ali zbog spoljnopolitičkih okolnosti formirano je najveće opštepolitičko predstavničko telo narodnooslobodilačke borbe Jugoslavije — AVNOJ, čiji Izvršni odbor sa odsecima ima karakter vlade, koja rukovodi organima narodne vlasti.

143.

Fotografija: VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ NA POLOŽAJU KOD MLINIŠTA RAZRAĐUJE VOJNE OPERACIJE NOVJ, U JESEN 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7248.

144.

Zajedničkim zalaganjem stanovništva i jedinica NOVJ, u jesen 1942. godine, skoro cela teritorija Bosanske Krajine bila je oslobođena ispod okupatorskih i kvasilinskih vojnih snaga i upravnih vlasti.

Dokument: TITOV ČLANAK „ULOGA BOSANSKE KRAJINE U NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI”, KRAJEM 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 12, f. 1, dok. 18.

145.

Najveći vojni uspeh NOVJ, u 1942. godini, postigla je zauzećem Bihaća, 4. novembra.

Dokument: NAREĐENJE TITA ZA NAPAD JEDINICA NOVJ NA BIHAĆ, OD 27. OKTOBRA 1942. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2B, f. 3, dok. 49.

146.

U jesen i zimu 1942. i početkom 1943. godine, Bihać je bio glavno vojno-političko središte rukovodstva NOP Jugoslavije i velike povezane oslobođene teritorije u Bosanskoj Krajini, Hercegovini, Dalmaciji i Hrvatskoj.

Fotografija: PANORAMA BIHAĆA, 1942. GODINE.

Iz knjige: Bihačka republika, I, Beograd, 1965.

147.

U Bihaću je 26. i 27. novembra 1942. godine održano Prvo zasjedanje AVNOJ-a, koji je proglašen za „opštenacionalno i opšepartijsko političko predstavništvo narodnoos-

lobodilačke borbe u Jugoslaviji”. Na zasjedanju je izabran Izvršni odbor AVNOJ-a na čelu sa predsednikom Ivanom Ribarom i donete su rezolucije: o osnivanju i organizaciji AVNOJ-a, kao i proglas AVNOJ-a.

Fotografija: JOSIP BROZ TITO, VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ, GOVORI NA PRVOM ZASEĐANJU AVNOJ-a, 26. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 3929.

148.

Dokument: REZOLUCIJA O OSNIVANJU AVNOJ-a OD 27. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, Prezidijum Narodne skupštine FNRJ, 1-1-42.

149.

Dokument: PROGLAS PRVOG ZASEĐANJA AVNOJ-a „NARODIMA JUGOSLAVIJE”, OD 27. NOVEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ, 1942/10.

150.

Dokument: LEGITIMACIJA UČESNIKA PRVOG ZASEĐANJA AVNOJ-a PAVLA GREGORIĆA IZ HRVATSKE

Arhiv Hrvatske, ZAVNOH.

151.

Fotografija: IZVRŠNI ODBOR AVNOJ-a, POČETKOM 1943. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4766.

152.

Izvršni odbor AVNOJ-a praktično je vršio ulogu vlade Jugoslavije u NOR-u sa organizacijom rada po odsecima: upravnom, privredno-finansijskom, tehničkom, prosvetnom i drugima, koji su donosili uredbе i uputstva.

Dokument: UREDBA IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a O ZAJMU NARODNOG OSLOBODENJA, OD 15. JANUARA 1943. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ, 1943/17.

153.

Dokument: OBAVEZNICA ZAJMA NARODNOG OSLOBODENJA, OD 15. JANUARA 1943. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 1948, f. 3, dok. 11.

154.

Život stanovništva Bihačke republike organizovan je sa svim elementima delovanja države u ratnim uslovima.

Fotografija: ŽELEZNIČKA STANICA U OSLOBODENOM BIHAĆU KRAJEM 1942. GODINE.

Iz knjige: Bihačka republika, I, Beograd, 1965.

155.

Dokument: „NARODNO OSLOBODENJE”, ORGAN AVNOJ-a, DONOSIO JE UREDBE I UPUTSTVA IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ, 1943/7.

156.

Omladina Jugoslavije masovno je učestvovala u jedinicama NOVJ i u svim drugim oblicima borbe za oslobođenje zemlje. Predstavnici omladine, koja je uključena u oslobodilačke akcije, održali su svoj Prvi antifašistički kongres omladine (USAOJ-a) u Bihaću, 27. decembra 1942. godine.

Fotografija: IVO LOLA RIBAR, SEKRETAR SKOJ-a. GOVORI NA PRVOM ANTIFAŠISTIČKOM KONGRESU OMLADINE, 27. DECEMBRA 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 3944.

161.

Antifašistička omladina Slovenije, okupljena u Osvobodilnoj fronti, održala je svoj Prvi kongres Zveze slovenske mladine, oktobra 1943. godine.

Dokument: PROGLAS PRVOGA KONGRESA ZVEZE SLOVENSKE MLADINE, OD 12. OKTOBRA 1943. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Slovenija II/66.

162.

Predstavnice žena, koje su učestvovala u NOP-u, održale su Prvu zemaljsku konferenciju Antifašističkog fronta žena Jugoslavije u Bosanskom Petrovcu, 6. decembra 1942. godine.

Fotografija: VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ JOSIP BROZ TITO GOVORI NA PRVOJ KOFERENCIJI AFŽ-a JUGOSLAVIJE, 6. DECEMBRA 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-5793.

163.

Dokument: REZOLUCIJA DONETA NA PRVOJ KONFERENCIJI AFŽ-a JUGOSLAVIJE, OD 8. DECEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CO AFŽ-a, inv. br. 4.

164.

Dokument: „ZENAMA JUGOSLAVIJE“ PROGLAS PRVE KONFERENCIJE AFŽ-a JUGOSLAVIJE, OD 8. DECEMBRA 1942. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CO AFŽ-a, inv. br. 6.

165.

Fotografija: ZBOR ČLANICA AFŽ-a U DRVARU, 1942. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4164.

166.

Fotografija: ZENE AFŽ-a NA JEDNOM ANALFABETSKOM TEČAJU U HRVATSKOM PRIMORJU, 1943. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-9185.

167.

Dokument: „NAŠA ZENA“ — GLASILO PROTUFASISTIČNE ŽENSKE ZVEZE, OD 10. DECEMBRA 1942. GODINE.

Dragovi naši! Sinovi i kćeri naše porobljene
 ili nepokorene domovine!

U časim ljutih bojova koji će odlučiti o budućnosti našeg naraštaja, obra-
 done vam se s pozivom da okupite i ujedinite sve svoje snage u cilju konač-
 nog uništenja krvavog fašizma. Neka sve vaše misli, sav žar i polot vaše sila
 dođu, svaki trenutak vašeg života, budu prešeti samo jednim: voljom za osve-
 tnu sa svom i krv naše domovine, nepokolebljivom riješenošću da se borite do
 kraja i sve stavite u službu svete stvari oslobođenja naših naroda!

Čujte nas, dragovi - vršnjaci naši!

Usvred naše još porobljene domovine, u svom osam petine njene teritorije
 koja je već danas slobodna, nastali smo se po prvi puta u našoj historiji
 mi, predstavnici mladih naraštaja svih naroda Jugoslavije. Naš prvi antifa-
 šistički kongres slobodno i glasno izjavio je borbu, teškaje i naše svih vas,
 kamo je našu riječ pred licem cijelog svijeta. Iz pakla hitlerovske "Nove
 Evrope" odjeknuo je ponosno i majstic glas nepokorene čaladine naše junačke
 domovine.

Čaladino Jugoslavije!

Fašistički slotvori htjeli su da istrijebe naše narode, da sbrišu s lica
 zemlje naše slavenake i slobodarake ime. Tebe, usudnici svojih naroda, htjeli
 su da odnarede i učine poslušnim i lasimenim robljem njemačko-italijanskih
 bankara i barona. Strahovita su, i u porječnici nezaspandena svjersstva koja su
 fašističke horde u tom cilju počinile nad našim narodima, nad tobom čaladino
 Jugoslavije! Laži i prevare, pustolovnja i krvoproliće, raspirivanje bratubki
 lažnog rata preko najljepših isdajnika, najvirepija nasilja nad stotinama
 hiljada ljudi, žena i djece - to su bila i ostala njihova zlostavstva, to je "kul-
 tura" te "više rase" istrobljivana naroda.

Ali, ti krvnici i slotvori naše ručne grude i naše mladosti nisu uspjeli!
 Nisu uspjeli zato, što mladi naraštaji svih naroda Jugoslavije vole svoju
 zemlju i njenu slobodu! Nisu uspjeli: zato, što u nama jače se ikad tuče svom
 naših predaka koji su vjekovima Krvlju salivali svaku stopu ovog svetog tla
 da bi ga slobodno ostavili u ruke budućih pokoljenja. Nisu uspjeli zato
 što je mlada generacija naše zemlje znala i upozнала fašizam, što se spremna

Ti mi, čaladino Jugoslavije, čula borbeni poziv svojih naroda koji su se
 digli da oružjem u ruci hrane svoju čast i slobodu, nezavisnost svoje zemlje.
 Čula si glas onog borbenog narodnog odreda koji je, jedini, kao organizovana
 snaga ostao s narodom i s tobom u tmnutku najtežih iskušenja, kad su svi
 drugi isdali, čula si glas Komunističke partije Jugoslavije koja je pozivala
 u sveti boj protiv fašističkih porobljivača sve narodne, sve sinove i kće-
 ri domovine. Primjer tvoje velike ruke brade, nepokolebljiva vjera u pobje-
 da pravde stvari Crvene armije, prijatelj herojske sovjetske čaladine - na-
 dahnuo su te pouzdanjem i vjeron u pobjedu, pokazali su ti put borbe.

Već četnaest dugih mjeseci lije se krv najbježijih iz tvojih rečova po
 frontovima slobode širom naše domovine, čaladino Jugoslavije! U nisu alav-
 nih bojova po Srbiji i Crnoj Gori, po Krajinu i Dalmaciji, u Lici i na Kordu
 na, po Slavoniji i Vojvodini i Sloveniji - svuda gde puca osvetnička
 partizanska puška, ti si se ovdjevala vječitoj slavni. Sedamdeset i osamdeset
 od stotina boraca junačke Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije sačinja
 vaju mladi sinovi i kćeri naših naroda! U okupiranim djelovima naše zemlje,
 pod uslovima krvavog fašističkog terora bore se i umiru, i opet bore legije
 neznanih mladih junaka, dok na već oslobođenoj oblasti Jugoslavije ponosno
 živi, radi i bori se jedno novo, svjesno i herojsko pokoljenje.

Mladi dragovi i brado!

Na prvom antifašističkom kongresu čaladine Jugoslavije, mlada generacija
 naše zemlje dobila je najviše priznanje za svoju borbu i žrtvu, za svoju
 vjernost domovini i narodu. Vrhovni komandant naše slavom ovdjevala Narodno-
 oslobodilačke vojske, najljepši drug mladih, naš TITO istakao je prvotna rečnu
 ulogu čaladine u narodno-oslobodilačkoj borbi. Naša sovjetska brada, u svome
 posrstvu rekla su:

"Vaša je borba primjer za paladinu svih okupiranih zemalja Evrope. Ona
 pokušuje da je čaladina sposobna sa oružjem u ruci braniti svoju čamo
 vinu."

Pokazano se dostojnim ovih priznanja! Neka nam riječi mladog naraštaja
 Sovjetskog saveza - tog pokoljenja heroja, neka nam posiv našeg Vrhovnog ko-
 mandanta daju krila koja će nas u nezadrživom ponosnom lijetu odnijeti do
 pobjede!

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka
 NOR, ČS. 29, f. 1, dok. 1.

168.

Kulturnom životu i obrazovanju stanovni-
 štva slobodne teritorije i boraca NOVJ
 posvećivana je velika pažnja: partizanska
 pozorišta davala su predstave za stanovni-
 štvo i borce, organizovani su analfabetiski

tečajevi, davani su poetski recitali, osnivani
 narodni univerziteti, negovana partizanska
 štampa.

Fotografija: KAZALIŠTE NARODNOG
 OSLOBOĐENJA IZVODI PREDSTAVU ZA
 RANJENE BORCE NOVJ I NAROD U SE-
 LU MLINIŠTA, U JESEN 1942. GODINE.
 Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv.
 br. 4112.

169.

Fotografija: TITO SA ČLANOVIMA KA-
 ZALIŠTA NARODNOG OSLOBOĐENJA.
 1942. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Ju-
 goslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1249.

170.

Organi narodne vlasti i rukovodstva jedi-
 nica NOVJ radili su na zdravstvenom pro-
 svećivanju stanovništva i boraca.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTA-
 BA O ISHRANI BORACA NOV I POJ. OD
 8. JANUARA 1943. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka
 NOR, k. 13, f. 4, dok. 1.

171.

Dokument: LETAK „ČUVAJ SE TIFUSA”,
 POČETAK 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1943,
 kut. III/367.

172.

Dokument: „VJESNIK” — GLASILO JNOF-e HRVATSKE, POPULARISALO JE NOB JUGOSLAVIJE
Vojni muzej, Zbirka arhivalija NOR, 1942, kut. 1/1.

173.

U selu Mliništa, u Bosanskoj Krajini, štampano je više listova NOP-a: „Borba”, „Proleter”, „Narodno oslobođenje” i dr., koji su širili istinu o narodnooslobodilačkoj borbi Jugoslavije.

Fotografija: ZGRADA U MLINIŠTIMA GDE SE ŠTAMPALA „BORBA” 1942. I POČETKOM 1943. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-12715.

174.

Dokument: „BORBA”, ORGAN KOMUNI-

STIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE, IZVEŠTAVALA JE O NOB-i U JUGOSLAVIJI I DOGAĐAJIMA U SVETU
Arhiv Jugoslavije, fototipsko izdanje „Borba 1941—1945”, Beograd.

175.

Na slobodnoj teritoriji Bihačke republike Vrhovni štab NOV i POJ sa Titom na čelu, planirao je i usmeravao daljne oslobodilačke operacije jedinica NOVJ na neoslobođene krajeve zemlje.

Dokument: OBAVEŠTENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O PLANU VOJNIH OPERACIJA NOVJ U CENTRALNOJ BOSNI, OD 15. NOVEMBRA 1942. GODINE.
Arhiv Voinoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 2B, f. 4, dok. 27.

176.

Dokument: OBAVEŠTENJE VRHOVNOG

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
OBĆE ZAPOVJEDNIŠTVO REDARSTVENE STRAŽE

BROJ TAJ. 780/1942.-

Zagreb, dne 17. prosinca 1942.-

Predmet: Dnevno izvješće o položaju.-

GLAVNOM STOŽERU
MINISTARSTVA DOMOBRAŠTVA

Z A G R E B U

Lupka redarstvena oblast u Varašdinu čopisom svojim broj Taj. 2908/1942. od 14. prosinca 1942. godine dostavila je ovom zapovjedništvu sljedeće:

„Kotarski predstojnik iz Ludbrega javlja da su partizani u Dugoj Rijeci, šalju svoje obhodnje u okolicu - ima ih toliko - koliko ih do danas nije nikada bilo!

Ovo je istina i besuvjetno je potrebno, da se poduzme šišće nje Kalnika, jer će ovakovo stanje imati nedogledne posljedice u Šitavcu Zagorju.-

Napominjem, da je ovo prvi izvještaj iz Ludbrega nakon šišćenja, koje je počelo 29. XI. a trajalo do 11. XII. t. g. i taj glasi „Ima ih više nego ikada do sada!”

Prednje dostavlja se s molbom na znanje.-

ZA DOM SPREMNI!

OBĆE ZAPOVJEDNIŠTVO REDARSTVENE STRAŽE
USTAŠKI PUKOVNIK:

/Skoliber/

ŠTABA NOV I POJ ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O DALJNJIM OSLOBODILAČKIM AKCIJAMA JEDINICA NOVJ, OD 30. DECEMBRA 1942. GODINE
Arhiv Voinoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 5, f. 1, dok. 54.

177.

Krajem 1942. godine osnovana je Sekcija za ratnu mornaricu NOV i POJ, čime je narodnooslobodilačka vojska još operativnija. U NOVJ su, inače, u to vreme bili zastupljeni rodovi i službe: pešadija, artiljerija, inženjerija, veza, sanitet, intendantura; čije je ukupno brojno stanje iznosilo 150.000 boraca, svrstanih u 2 korpusa, 9 divizija, 37 brigada, 36 partizanskih odreda, 12 samostalnih bataljona i 1 mornarički odred.

Dokument: NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O OBRAZOVANJU SEK-

Najveća vojna iskušenja NOVJ i njen uspon

Posle poraza fašističkih vojnih snaga na sovjetsko-nemačkom frontu i u severnoj Africi, početkom 1943. godine još više je porasla važnost jugoslovenskog ratišta u okupiranoj Evropi, gde su snage NOVJ vodile tešku borbu za oslobođenje zemlje.

U prvoj polovini 1943. godine fašističke vojne snage nastojale su, zamašnim vojnim operacijama protiv teritorije Bihačke republike a zatim u slivovima reka Neretve i Sutjeske, da unište jedinice NOVJ i vojno-političko rukovodstvo NOP-a Jugoslavije. I pored svih nastojanja i dugotrajnih borbi, u tome nisu uspeali.

U tom periodu, dugo prikrivana istina o oružanim borbama NOP-a Jugoslavije počinje nezadrživo da prodire u svet, a NOVJ postaje priznati učesnik vojnih snaga Anti fašističke koalicije.

Posle kapitulacije Italije, u vremenu od septembra do kraja 1943. godine, NOVJ oslobodila je veliku teritoriju zemlje. Stvaranjem novih jedinica, i osetnim porastom broja boraca (oko 300.000) NOVJ postaje dominantna vojna snaga na tlu Jugoslavije.

184.

Fašističke vojne snage poražene su, krajem 1942. i početkom 1943. godine, kod Staljin-grada i u severnoj Africi. To su bili sud-bonosni momenti u drugom svetskom ratu, odlučna prekretnica koja je najavila konačan kraj fašizmu.

Karta: VOJNE OPERACIJE U SEVERNOJ AFRICI U TOKU 1942. I POČETKOM 1943. GODINE.

Arhiv Jugoslavije.

185.

Sirenje slobodne teritorije i jačanje snaga NOVJ predstavljalo je realnu opasnost za opstanak okupatorsko-kvislinških tvorevina i sistema na teritoriji Jugoslavije. Slobodna teritorija i snage NOVJ predstavljali su pogodan teren i oslonac za buduća iskrcavanja angloameričkih vojnih snaga u Evropu, što je veoma zabrinjavalo rukovodstva fašističkih država, pa su, stoga, pripremila veliku vojnu ofanzivu za uništenje NOVJ, početkom 1943. godine.

Dokument: ZABELEŠKA O RAZGOVORU HITLERA I A. PAVELIČA O VOJNIM AKCIJAMA PROTIV NOVJ ZA SPAS NDH-a, OD 23. SEPTEMBRA 1942. GODINE.

Arhiv Jugoslavije, Mikrofilmoteka, inv. br. 234.

186.

Na početku velike neprijateljske ofanzive udruženih snaga Nemaca, Italijana, ustaša i četnika na slobodnu teritoriju Bihačke republike, Izvršni odbor AVNOJ-a obratio se proglasom stanovništvu da izdrži u borbi za oslobođenje zemlje.

Dokument: PROGLAS IO AVNOJ-a „NARODIMA JUGOSLAVIJE”, OD 9. FEBRUARA 1943. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ, 1943/20.

187.

U toku borbi protiv udruženih neprijateljskih vojnih snaga na slobodnu teritoriju, Vrhovni štab NOV i POJ i Izvršni odbor AVNOJ-a dali su izjavu za svetsku javnost o ciljevima NOB-e i o platformi NOP Jugoslavije.

Dokument: IZJAVA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ I IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a, OD 8. FEBRUARA 1943. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ 1943/19.

188.

Tito, u ime VŠ NOV i POJ, i I. Ribar, u ime IO AVNOJ-a, uputili su notu vladama SSSR-a, SAD i Velike Britanije o saradnji četnika Draže Mihailovića sa okupatorima i njihovom ratovanju protiv antifašističkih saveznika i NOVJ.

Dokument: NOTA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ I IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a VLADAMA SSSR, SAD I VELIKE BRITANIJE, IZ FEBRUARA 1943. GODINE.

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ 1943/16.

189.

Pred okupatorskom ofanzivom, koja je počela 20. januara 1943. godine, sa jedinicom NOVJ povlačilo se oko 6.000 izbeglica i oko 4.000 ranjenih boraca sa Korduna i Banije do reke Neretve. Prenošenje ranjenika usporavalo je operativnu mobilnost jedinica NOVJ, ali nisu ostavljeni na milost okupatoru i kolaboracionistima.

Dokument: TITOVO NAREĐENJE JEDINICAMA NOVJ DA SE, U VREME NEPRIJATELJSKE VOJNE OFANZIVE, RANJENICI NE SMEJU OSTAVITI, OD 3. FEBRUARA 1943. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 7, f. 1, dok. 16.

190.

Fotografija: NAROD BOSANSKE KRAJINE NOSI RANJENE BORCE NOVJ U VREME NEPRIJATELJSKE OFANZIVE, FEBRUARA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR.

191.

U zimu 1943. godine vodile su se dugotrajne borbe jedinica NOVJ sa udruženim neprijateljskim snagama u slivu reka Neretve i Rame.

Fotografija: VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ SA GRUPOM VOJNIH RUKOVODILACA NOVJ U VREME NEPRIJATELJSKE OFANZIVE U SLIVU REKE NERETVE, FEBRUARA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR.

192.

Tito je naredio da se zauzme strateški važan grad Prozor, čijim osvajanjem je otvaran prodor jedinicama NOVJ prema Neretvi.

Dokument: TITOVO NAREĐENJE JEDINICAMA NOVJ DA ZAUZMU GRAD PROZOR, OD 29. JANUARA 1943. GODINE
Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 14, f. 1, dok. 11.

193.

Veliku požrtvovanost u odbrani ranjenih boraca pokazale su jedinice NOVJ pri odbijanju neprijateljskih napada na Vilića Guvno, kada su ranjenici bili neposredno ugroženi.

Dokument: POHVALA VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ ZA BORBE U ODBRANI RANJENIH BORACA NOVJ NA VILIĆA GUVNU, OD 3. MARTA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 10, f. 1, dok. 23.

ИЗЈАВА

ОСЛОБОЂЕНА ЦАРОЛА ОСЛОБОДИЛАЧКА ВОЈСКА И
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКО ПOKPEТ У ЈУГОСЛАВИЈИ

Тогад тога смо окупатори, усташа и четнички Дража Немањиница извршили, на разне начине, кроз клевете и лажна саопштења у Народно ослободилачком покрету и војовним изјавима, сматрамо за потребно да изјавимо следећу изјаву:

Народно-ослободилачки покрет у Југославији, под руководством Врховног Штаба Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије и Антифашистичког Већа Народног Ослобођења Југославије јесте једини народни покрет у коме учествују сви прави народни, без обзира на политичко и верско убеђење и националност. Тај покрет није за циљ:

1) Ослобођење земље од окупатора и извођења независности и истински демократских права свима народима Југославије.
2) Успријекосноверност приватне својине и куку могућност саконичкијативе у индустрији, трговини и пољопривреди.

3) Извршних радикалних промена у односу на друштвени живот и делатност, осми замисли револуционарних општинских управа и канцеларија који су се били ствари у складу окупатора са НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИМ ОСЛОБОЂЕЊЕМ, који имају истински демократски, народни карактер.

Све остале мере, како у односу на друштвени живот, тако и у политичкој организацији, РЕШАВАЈЕ ПУНИМ ОДРЕЂЕНИМ РАТНИМ ПРЕСТАВНИЦИМА ЦАРОЛА КОЈИ НЕ ЗАСТАЈУ С И, О В О И И Г, У РАТНИ С А И НАРОД.

4) Народно-ослободилачки покрет, који се бори за слободу народа, за социјална и демократска права, јесте туђе овомо начине и независност.

5) Обичајима који приступају Народно-ослободилачкој војсци загарантовани су извод чинова и прена извојним способностима одговарајуће постојања.

6) Народно-ослободилачки покрет признаје у потпуности национална права Хрвата, Словенаца, Срба, као и Македонаца и других. Тај покрет је потпуно хрватски као и српски и словеначки. Према томе си престала гаранција да ће бити извојена национална права свима народима Југославије.

У име Антифашистичког Већа ИОУ
претседник
Др. Иван Рибар.

У име Врховног Штаба БОВ и ПОЈ
Врховни командант
ТИТО

194.

Fotografija: OSTACI ITALIJANSKE DIVIZIJE „MURDE“, KOJU SU JEDINICE NOVJ RAZBILE I UNIŠTILE U DOLINI NERETVE, FEBRUARA 1943. GODINE
Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR.

195.

Titova odluka da se poruše mostovi na Neretvi, a zatim izvrši prebacivanje preko improvizovanog mosta na Neretvi boraca i izbeglica, marta 1943. godine, bila je uspešna taktička varka koja je omogućila prodiranje jedinica NOVJ prema Crnoj Gori i Sandžaku.
Dokument: TITOVO NAREĐENJE DA SE

PODIGNU MOSTOVI NA NERETVI, OD 9. MARTA 1943. GODINE
Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 14, f. 2, dok. 47.

196.

Preko Neretve snage NOVJ izvršile su prodor u istočnu Hercegovinu, nanevši odlučujući poraz četnicima Draže Mihailovića, posle kojeg se više nisu oporavili niti su

Vladi Saveza Sovjetskih Socijalističkih
Republika, Vladi Velike Britanije i
Vladi Sjedinjenih Država Amerike

Mi smo više puta saopćavali preko radio-stanica "Slobodna Jugoslavija" da vojni ministar jugoslavenske vlade u Londonu, Draža Mihailović otvoreno sarađuje sa talijanskim vojnim okupatorskim vlastima, a potajno, preko pojedinih svojih četničkih komandanata, sarađuje sa Nijemcima i ustašama. Draža Mihailović nema nikakve regularne vojske, već ima tako zvane četničke odrede koje je on, pomoću talijanske komande, organizirao u Bosni, Crnoj Gori, Hercegovini, u Lici, Srbiji itd. Naoružanje, municiju, hranu i ostale prinadležnosti, uključivši i pleče, četnici Mihailovića dobivaju od Talijana, Nijemaca i ustaša.

Izjavljujemo pred licem čitavoga svijeta - i za ovo snosimo punu odgovornost - da četnici Draže Mihailovića nisu do sada ispalili ni jednog metka protiv talijanskih okupatora, da se četnički vođe: Birčanin, Jevčević, pop Đujić, Baja Stanišić, Đuričić i ostali, nalaze u Splitu, Mostaru, u Lovrini itd. pri štabovima talijanske komande; da četnici Mihailovića ratuju na strani okupatora protiv naše Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Određena od novembra mjeseca 1941. godine, da četnici Draže Mihailovića učestvuju u svakoj ofenzivi okupatora na našu oslobođenu teritoriju pod komandom talijanskih i njemačkih oficira, da se u tom cilju transport četnika Mihailovića vrši pomoću okupatorskih automobila, vozova i brodova, kao što je to slučaj i sada, kada je u Knin i Južnu Dalmaciju dovezeno vozovima i brodovima iz istočne Bosne, Hercegovine i Crne Gore 6000 četnika Draže Mihailovića, koji treba da učestvuju u općoj ofenzivi protiv naše slobodne teritorije, zajedno sa Nijemcima, Talijanima i ustašama. Naše čete već su se sukobile kod sela Tiškovac sa ovim četnicima. Do sada, u raznim borbama sa okupatorima, ustašama i četnicima, mi smo zarobili hiljade četnika, mi smo zaplijenili u četničkim štabovima kao i štabovima okupatora i ustaša, ogromnu količinu raznih dokumenata, koji nepobitno dokazuju fakta koje smo izložili o izdaji Draže Mihailovića i njegovih četnika, a koji u tome dokazuju i krivicu jugoslavenske vlade u Londonu.

Mi smatramo da se ne mogu poklapati takve činjenice da jugoslavenska vlada u Londonu, s jedne strane ratuje, preko svoga ministra Draže Mihailovića i njegovih četnika, protiv Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Određena Jugoslavije na strani okupatora, a na drugoj strani, u isto vrijeme, koristi se gostoprimstvom saveznika, koristi se diplomatskom podrškom saveznika.

Naša Narodno-oslobodilačka Vojska i Partizanski Odredi dali su već desetine hiljada žrtava i svaki dan daju sve nove i nove žrtve u teškim i besprekidnim borbama sa okupatorima, ne samo za oslobođenje naroda Jugoslavije, nego i za stvar saveznika, i prema tome imamo pravo zahtijevati od saveznika ne samo priznanje naše borbe, nego imamo pravo zahtijevati od saveznika da se oni energično zainteresiraju o slučaju jugoslavenske vlade i Draže Mihailovića.

Mi smo više puta zahtijevali komisiju saveznika da bi ona utvrdila ovdje, u Jugoslaviji, stvarno stanje i da jednom za uvijek učini kraj strašnoj prevari i zabludi svjetske javnosti.

U ime Vrhovnog Štaba Narodno-oslobodilačke Vojske
i Partizanskih Određena Jugoslavije
komandant **TITO**

U ime izvršnog Odbora
Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije
pretsjednik dr. **IVAN RIBAR**

predstavljali značajnijeg vojnog protivnika NOVJ.

Fotografija: JEDINICE NOVJ SA RANJENICIMA I IZBEGLICAMA PRELAZE PREKO IMPROVIZOVANOG MOSTA NA NERETVI KOD JABLANICE, MARTA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-4383.

197.

Fotografija: ZAROBLJENI ČETNICI OD JEDINICA NOVJ U HERCEGOVINI, U PROLEĆE 1943. GODINE. Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-10757.

198.

Karta: VOJNE OPERACIJE U JUGOSLAVIJI OD JANUARA DO APRILA 1943. GODINE. Arhiv Jugoslavije.

199.

U daljoj dogradnji i snaženju oslobodilačke armije, po naredbi Vrhovnog štaba NOV i POJ, maja 1943. godine uvedena je zakletva za borce NOVJ prilikom stupanja u njene redove.

Dokument: ZAKLETVA PRIPADNIKA JEDINICA NOVJ, OD MAJA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 422, f. 1, dok. 28.

200.

U proleće 1943. godine fašistički okupatori pripremili su i preduzeli najveću vojnu ofanzivu za uništenje glavnih snaga NOV i POJ na čelu sa Vrhovnim štabom i drugom Titom pod nazivom „Schwarz”. Nemačke i kvislinške snage imale su oko 120.000 do zuba naoružanih vojnika, dok je boraca NOVJ bilo oko 20.000. U toku meseca maja i početkom juna 1943. godine vodile su se krvave borbe na prostoru Pive, Sutjeske i Zelengore.

Dokument: ZABELEŠKA O RAZGOVORU HITLERA I POGlavNIKA NDH ANTE PAVELIĆA O VOJNIM AKCIJAMA PROTIV NOVJ, OD 27. APRILA 1943. GODINE

Arhiv Jugoslavije, Mikrofilmoteka, inv. br. 214.

201.

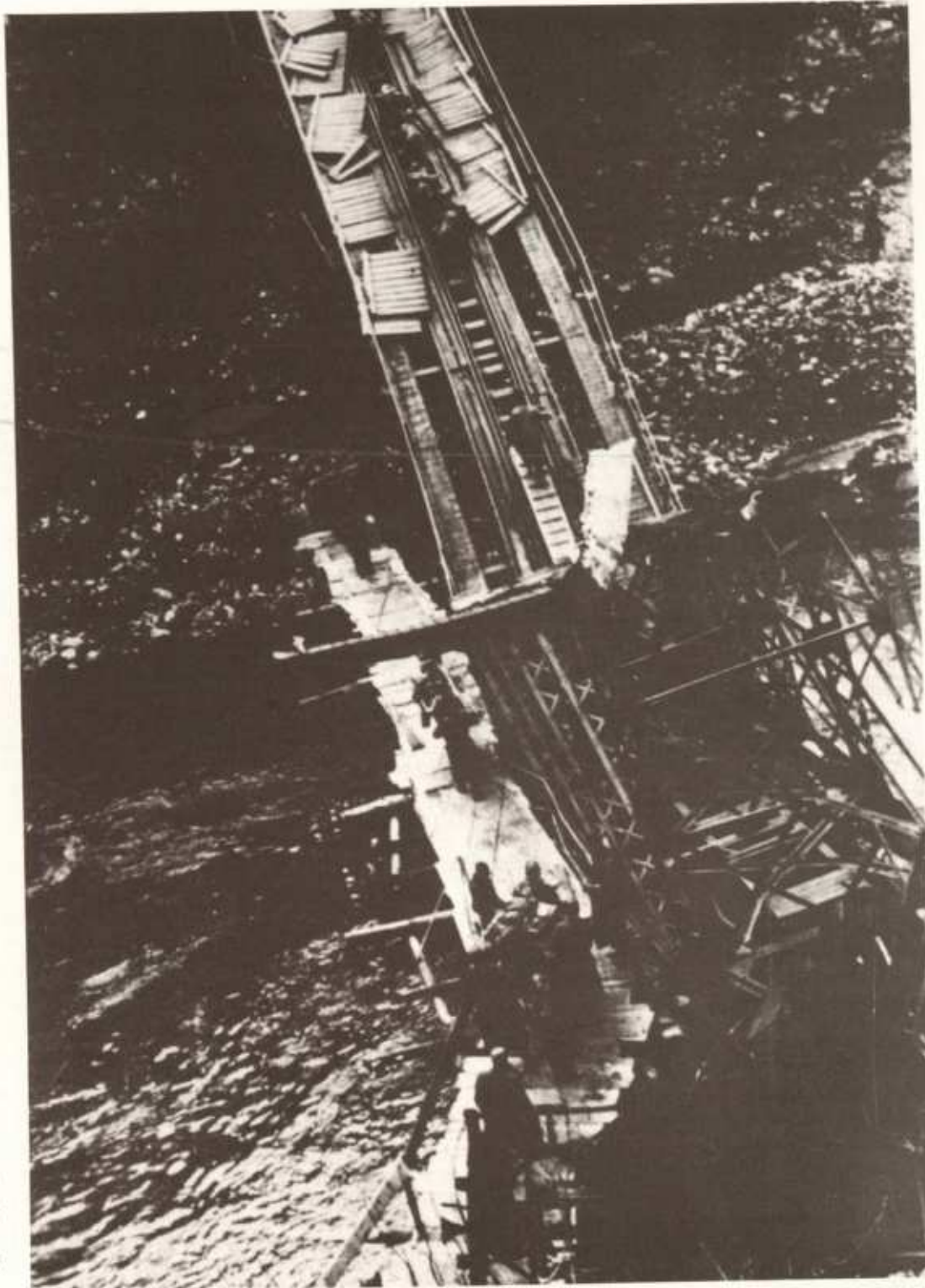
Fotografija: PARTIZANSKE JEDINICE U VREME NEPRIJATELJSKE OFANZIVE, U SUHOJ, NA PUTU ZA VUČEVO, MAJA 1943. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4533.

202.

Dokument: TITovo NAREĐENJE DA SE DRŽI PRAVAC PROBOJA JEDINICA NOVJ PREKO SUHE, MAJA 1943. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 14, f. 6, dok. 26.

Štabu II. vojske borbeno

1) Suhu držati po svaku cemu
 2) Kipulite jaku čete francim:
 Saha - Di. Bare - G. Bare - Dobra
 Koljeno, sa zrakotom du
 nepovratno izl. na položaj:
 Koljeno - Minkovci i tu ostam
 u zusp. u najvećoj tajnosti.
 3) Morate sp. i ti svaki 101
 ne p. na desnu obalu Sutjeske

207

203.

Većina operativnih jedinica NOVJ sa Vrhovnim štabom probila se iz nemačkog okruženja na Sutjesci i Zelengori, ali to nije uspjelo mnogim ranjenim borcima, nad kojima su Nemci iskaljivali bes.

Fotografija: NEMAČKI VOJNICI UBIJAJU RANJENE BORCE NOVJ NA SUTJESCI, JUNA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4578.

204.

U borbama na Sutjesci poginulo je više hiljada boraca NOVJ, a ranjen je i vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito.

Fotografija: RANJENI VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ JOSIP BROZ TITO SA PREDSEDNIKOM IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a IVANOM RIBAROM, JUNA 1943. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4281.

205.

Posle proboja nemačkog okruženja na Sutjesci, glavnina jedinica NOVJ, sa kojom se kretao Vrhovni štab NOV i POJ, oslobodila je više mesta u istočnoj Bosni: Han Pijesak, Vlasenicu, Zvornik i druga.

Dokument: NAREĐENJE TITA JEDINICAMA NOVJ O OPERACIJAMA U ISTOČNOJ BOSNI, OD 24. JUNA 1943. GODINE Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 14, f. 6, dok. 28.

206.

Posle bitke na Sutjesci, ranjeni borci i izbeglice, koji su se kretali sa jedinicama NOVJ, razmešteni su na čuvanje i na rad po selima Majevice.

Dokument: TITOVO NAREĐENJE OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA ISTOČNU BOSNU DA SE OBEZBEDI RAZMEŠTAJ IZBEGLICA I RANJENIKA PO SELIMA MAJEVICE, OD 25. JUNA 1943. GODINE CK SKJ Bosne i Hercegovine — Arhiv i dokumentacija, Oblasni komitet KPJ za istočnu Bosnu, inv. br. 5.

207.

U leto 1943. godine vladala je velika oskudica hrane u mnogim krajevima zemlje. Rodoljubivo stanovništvo Srema i Slavonije organizovalo je dopremanje hrane za brojne jedinice NOVJ u istočnoj Bosni.

Fotografija: DOPREMANJE HRANE IZ SREMA I SLAVONIJE ZA JEDINICE NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI, U LETO 1943. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 1271.

208.

O višestrukome značaju borbi na Sutjesci Tito je objavio više članaka u listovima NOP-a i održao nekoliko političkih predavanja za rukovodioce NOVJ, u leto 1943. godine.

Fotografija: RUKOVODIOCI JEDINICA NOVJ SLUŠAJU GOVOR TITA O ZNAČAJU BITKE NA SUTJESCI, U SELU ZLOVARIČI, PETROVO POLJE, 5. AVGUSTA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4564.

209.

Dokument: TITOV ČLANAK: „NAŠA MLADA NARODNOOSLOBODILAČKA VOJSKA ODLIČNO JE POLOŽILA SVOJ ISPIT“, 1943. GODINE.

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 7, f. 2, dok. 18.

210.

Polovinom 1943. godine, antifašistička koalicija počinje da priznaje vojni doprinos jedinica NOVJ u drugom svetskom ratu. Radi bliže saradnje i upoznavanja u Vrhovni štab NOV i POJ stigla je vojna britanska misija. To se dogodilo u toku bitke na Sutjesci.

Dokument: TITOVO PISMO GLAVNOM ŠTABU NOV I PO ZA HRVATSKU U KOME SE DAJE DOZVOLA ZA DOLAZAK SAVEZNIČKE VOJNE MISIJE U VRHOVNI ŠTAB I POJ. OD 7. MAJA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 13, f. 9, dok. 9.

211.

Fotografija: ENGLESKA VOJNA MISIJA PRI VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ U VREME BITKE NA SUTJESCI, MAJA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 13701.

212.

Nad teritorijom Jugoslavije obarani su saveznički vojni avioni, a pilote su prihvatale jedinice NOVJ, a zatim ih upućivale u savezničke vojne komande na Sredozemlju.

Fotografija: SAVEZNIČKI PILOTI, ČIJI SU AVIONI OBORENI IZNAD JUGOSLAVIJE SA BOROVCIMA NOVJ, U OTOČCU, HRVATSKA, U LETO 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-11501.

1.
 Otkrivena mlada narodna slobodilačka vojna odlična jedinica
 i s.t.

Zimnja Kampanja 1942-43 godine naše narodna slobodilačka
 vojska pokazala je, da je naša narodna vojska iskonska vojska
 iz dobro progovorenog narodnog čelika. Zimski period 1943 - jesen
 bio je odlična škola kako za komandante, tako i za čitavu
 našu N.O. vojsku. U tome periodu vodene su ~~vojske~~ borbene
 vojne operacije brigadnih jedinica, naših brigadnih jedinica, jedinica
 divizija i grupa divizija. U tome zimskom periodu vodene su ~~vojske~~,
 i najteže ~~vojske~~ i najveće borbe do sada, u tome periodu naša
 narodna vojska morala je da odredi najveće do sada, operativne
 neprijatelja, ali je u isto vrijeme i sama prešla u ~~vojske~~ najvišu
 vojnu operativnu i vodila neprijatelja ogromne kvalitete. U tome
 bojnom ispitivanju naša narodna vojska ~~vojske~~ naših vojnika i
 komandanta ustara kakovine naša zimnja i historijska borba
 naših naroda i bojova je naša naroda i jednaka pamtiti, i

2a G. J. H. 1.
 Svojimtelu se naše ime Engleskoj naraciji
 slediceci instrukcijama Logičnom radnja sa
 savernicima. Naša pređa jeletoz oficira
 za veru u naš plab. Neće se spustiti u znak
 a barij Gora kod Buzimovke. Zenskeve čimo
 upovrnte koji je on predložio i bli tračimo da
 Engleska naracija odmah bombarduje Berane,
 Belo Polje, Pljevlje, Andrijevica, Mostar, ~~Šibenik~~
 Odgozina i ulakovic. Gufi prema našim info-
 racijama.

Zakave čimo dati mi sa Kom. Fuzirija
 i Korpusa.
 Uvek se oficirske i podoficirske čimo
 u vojna Sufite čimo čimo i karakteristika.
 za oficirske čimo
 17. 11. 1943. ULO

213.

Putem radioveze sa Izvršnim komitetom
 Kominterne i radio stanicom „Slobodna
 Jugoslavija“. Tito je obavestavao svetsku
 javnost o razvoju NOB-e u Jugoslaviji. Tim
 putem tražena je pomoć i saradnja za za-
 jednička borbeno sadejstva NOVJ sa Cr-
 venom armijom.

Dokument: TELEGRAM TITA KOMIN-
 TERNI U KOME TRAZI DA VRHOVNA
 KOMANDA CRVENE ARMIIJE POSALJE
 SVOG VOJNOG PREDSTAVNIKA U VR-
 HOVNI ŠTAB NOV I POJ, OD 24. MAJA
 1943. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv
 i dokumentaciju, CK KPJ-KI, 1943/144.

214.

U drugoj polovini 1943. godine, NOVJ je
 uspostavila vojnu saradnju sa savezničkim
 snagama na Sredozemlju. Počela su zajed-
 nička dejstva protiv nemačke vojne sile,
 prvenstveno u vidu materijalne pomoći
 saveznika jedinicama NOVJ i koordinacije
 vojnih operacija.

Fotografija: BRITANSKA ARTILJERIJ-
 SKA BATERIJA NA OSTRVU VISU, KRA-
 JEM 1943. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Ju-
 goslavije, Zbirka fotografija NOR, III-885.

215.

Dokument: PISMO VRHOVNOG KOMAN-
 DANTA NOV I POJ KOMANDANTU SA-
 VEZNIČKE VOJNE KOMANDE ZA SRED-
 NJI ISTOK I SREDOZEMLJE, OD 20. NO-
 VEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka
 NOR, k. 9A, f. 2, dok. 27.

216.

U toku 1942. i 1943. godine, u Srbiji je de-
 lovao jak okupatorsko-četnički teror. Ipak,
 za sve ovo vreme, u jugoistočnoj Srbiji
 delovao je jak NOP sa partizanskim od-
 redima. U drugoj polovini 1943. godine u
 Srbiji se formiraju brigade NOVJ.

Dokument: NAREĐENJE VRHOVNOG
 KOMANDANTA NOVJ GLAVNOM ŠTA-
 BU NOV I PO SRBIJE U KOME ISTIČE
 POTREBU STVARANJA BRIGADA I DI-
 VIZIJA NOVJ U SRBIJI, OD 28. AVGU-
 STA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka
 NOR, k. 7A, f. 1, dok. 40.

217.

Fotografija: BORCI PRVOG JUŽNOMO-
 RAVSKOG PARTIZANSKOG ODREDA U

221

223

.....Dep. 584/43
9. IX. 1943

Bevo neka da hitna uputstva G. B. Slovenije da stupi u vezu s Talijanima radi predavanja oružja i eventualne saradnje protiv Nijemaca. U Sloveniji i Hrvatskoj je sada glavna mobilizacija i naoružavanje. Neke jače borbe s Nijemcima izbjegavati dok ne dodje do jače demoralizacije među njima. Pozovite domobrane i oficire na predaju i saradnju s nama. Krajaje je vrijeme za to.

.....Dep. br. 585
9. IX. 1943

Ja ću razmisliti o mom odlasku tamo. Izdajte proglas u vezi s kapitulacijom Italije. AVNOJ treba hitno popuniti i reorganizirati. Skoro ćemo se morati pred inostranstvom izjasniti što mislimo o kralju i londonskoj vladi. Englezi očito misle da se mi ješaju u naše unutarnje stvari, to im nećemo dozvoliti.

Tito.

MNO. ONPA
BHE
BROJ PISAMA - DOKUMENTI
No. Por. 3016
14

MNO. ONPA
BHE
BROJ PISAMA - DOKUMENTI
No. Por. 3016
14

MNO. ONPA
BHE
BROJ PISAMA - DOKUMENTI
No. Por. 3116
14

224.

Fotografija: RAZORUŽANJE ITALIJANSKE TRUPE NAPUŠTAJU HVAR, SEPTEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 14559.

225.

Posle kapitulacije Italije počeo je nagli priliv boraca i porast jedinica NOVJ, a u nekim krajevima zemlje proglašena je opšta mobilizacija stanovništva. Oslobodilačka borba razvijala se i u krajevima naseljenim jugoslovenskim stanovništvom a koji su bili pripojeni Italiji između dva svetska rata.

Dokument: „RAZGLAS“ O OPŠTOJ MOBILIZACIJI U SLOVENIJI U JEDINICE NOV JUGOSLAVIJE, OD 11. SEPTEMBRA 1943. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Slovenija II/138.

226.

Fotografija: PARTIZANSKE JEDINICE NOVJ ULAZE U OSLOBODENO LASTOVO, SEPTEMBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-13223.

227.

Fotografija: JEDINICE TREĆEG KORPUSA NOVJ ULAZE U OSLOBODENU TUZLU, OKTOBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-13528.

228.

Dokument: „SAOPŠTENJE“ — GLASILO NOP ODREDA „VELJKO DUGOŠEVIĆ“, KOJIM SE STANOVNIŠTVO U SRBIJI OBAVEŠTAVALO O RAZVOJU NOB-e U JUGOSLAVIJI I RATNIM DOGAĐAJIMA U SVETU, OD 16. SEPTEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, 1943, kut. II/256.

229.

Bugarski okupator preduzimao je opsežna vojna i teroristička dejstva protiv jedinica NOVJ i rodoljubivog makedonskog stanovništva, u nadi da će time zaustaviti razvoj NOB-e u Makedoniji. Glavni štab NOV i PO Makedonije izdavao je saopštenja o teroru bugarskog okupatora protiv makedonskog stanovništva.

Dokument: „BILTEN“ GLAVNOG ŠTABA NOV I PO MAKEDONIJE, BR. 2, OD SEPTEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, 1943, kut. III/368.

230.

Posle kapitulacije Italije, u jesen 1943. godine, u zapadnoj Makedoniji, koju su italijanski okupatori bili pripojili Velikoj Albaniji, ojačana su oružana dejstva partizanskih odreda, koji su oslobodili više mesta i stvorili veće slobodne teritorije.

Fotografija: MITING JEDINICA NOVJ I NARODA U OSLOBODENOM KIČEVU, SEPTEMBRA 1943. GODINE.

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 12787.

231.

U Slovenačkom Primorju, koje je između dva svetska rata bilo u sastavu Italije, od septembra 1943. godine intenzivira se oružana borba za oslobođenje i ujedinjenje sa Slovenijom.

Fotografija: TRINAESTA SLOVENAČKA NOU BRIGADA „MIRKO BRAČIĆ“ U SLOVENAČKOM PRIMORJU, U JESEN 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 10769.

232.

Istina o oslobodilačkoj borbi Jugoslavije prodirala je u svet i izazivala divljenje kod svih slobodoljubivih naroda. U isto vreme, narodi Jugoslavije pozdravljali su borbe drugih evropskih naroda protiv fašizma i sve međunarodne organizacije koje su osudile fašizam i podržale borbu protiv njega.

Dokument: PISMO STUDENATA JUGOSLAVIJE U NOP-u UPUĆENO U MOSKVI KOMITETU STUDENATA SLOBODNIH NARODA. POVODOM MEĐUNARODNOG DANA STUDENATA, OD 23. NOVEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR-a, k. 12, f. 1, dok. 29.

233.

Borba protiv fašističke okupacije zadivila je svet, pa su, u toku NOR-a, mnogi napredni i slobodoljubivi ljudi iz raznih zemalja stupali u jedinice NOVJ.

Fotografija: GRUPA MAĐARSKIH OMLADINACA IZ BUDIMPEŠTE, KOJI SU PRISTUPILI JEDINICAMA NOVJ. U SREMSKOJ RAČI, 1. OKTOBRA 1943. GODINE

ISTARSKI NARODE!

Duh Istre ostao je nepokoren. Mi nismo htjeli postati poslušno robova.

U ovim odlučnim časovima naš narod pokazao je visoku nacionalnu svijest. Dokazao je svima i svakome da je Istra hrvatska zemlja i da će hrvatska ostati.

Svojim vlastitim snagama, ne čekajući da im drugi donesu slobodu, Istrani su ustali, jurili na kasarno, uhvatili čvrsto oružje u svoje ruke, da njime brane svoje pravo i slobodu. Otvorena su vrata zloglasnih tamnica, i puštani na slobodu dični sinovi nikad pokoreno Istre. Ne ćemo više nikad dozvoliti, da se našom sudbinom drugi poigrava.

OSLOBODILAČKI IZJAVLJENJE

Tajfinski garnizon u našim rukama. Tajfinski vojnici bijeli sa našu ruku pređu. Prvi put u našoj Istriji naša narodna vojska u svoj ruku.

Istra sa pripadajućom matičnom zemlji i preplaćuju ujedinjenju sa ostalim našim hrvatskim braćom.

ISTARSKIM

Bratstvo čvrsto vezuje se našim rukama. Stajmo na branik naše slobode. Ne dajmo je više nikome za živu glavu! Moramo da ostanemo svjii na svome.

Budimo disciplinirani i slušajmo upute naše narodne vlasti: naših NARODNO-OSLOBODILAČKIH ODJORA.

ŽIVJELA HRVATSKA ISTRA!

ŽIVJELA MAĐARSKA NARODNO OSLOBODILAČKA VOJSKA!

ŽIVIO ZAVNOH!

ŽIVJELA CRVENA ARMILJA!

ŽIVJELE SAVEZNIČKE ARMILJE!

STIJEŠI FAŠIZMU-SLOVENIA NARODU!

NARODNO OSLOBODILAČKI ODOR ZA ISTRU!

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-8886.

234.

Hrvatsko i slovenačko stanovništvo Istre, učešćom u NOB-i, izrazilo je želju da se Istra pripoji Hrvatskoj. Okružni NOO za Istru doneo je 13. septembra 1943. godine odluku o priključenju Istre Hrvatskoj, što je potvrdio i ZAVNOH odlukom od 20. septembra 1943. godine. Ova odluka ponovo je potvrđena na skupštini Okružnog NOO za Istru 25. septembra 1943. godine u Pazinu.

Dokument: PROGLAS OKRUŽNOG NOO ZA ISTRU SA SKUPŠTINE U PAZINU, OD 25. SEPTEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Hrvatske, Okružni NOO za Istru, 1943.

235.

Od boraca NOVJ — pripadnika narodnosti Jugoslavije formirane su mnoge NOU bri-

gade, koje su se borile za svoje nacionalno oslobođenje i bolji život u Jugoslaviji.

Fotografija: ŠTAB NOU BRIGADE „JAN ŽIŠKA“, KOJA JE SASTAVLJENA OD PRIPADNIKA ČESKE I SLOVAČKE NARODNOSTI U JUGOSLAVIJI, U JESEN 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7726.

236.

Mnogi pripadnici italijanskih okupacionih jedinica na teritoriji Jugoslavije, posle kapitulacije Italije, pristupili su NOVJ. Od njih su formirane italijanske jedinice u NOVJ, koje su se borile protiv nemačkog okupatora.

Fotografija: PEKO DAPČEVIĆ, KOMANDANT DRUGOG KORPUSA NOVJ, GOVORI ITALIJANSKIM VOJNICIMA KOJI SU PRISTUPILI NOVJ, SEPTEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 12234.

Nacionalna afirmacija i federativna izgradnja zemlje

Jedan od najvažnijih ciljeva narodnooslobodilačke borbe i revolucije bila je borba za nacionalno oslobođenje i ravnopravnost svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Komunistička partija Jugoslavije, organizator i rukovodilac snaga narodnooslobodilačkog pokreta, još pre drugog svetskog rata zalagala se da se nacionalna ravnopravnost postigne izgradnjom federativne jugoslovenske države.

Od samog početka revolucije, 1941. godine, u pojedinim pokrajinama stvarani su najviši organi vlasti, da bi se posle osnivanja AVNOJ-a, u 1943. godini, pristupilo stvaranju zemaljskih antifašističkih veća kao političkih i predstavničkih tela naroda i narodnosti. To je bilo izrazitije izgrađivanje Jugoslavije na federativnoj osnovi.

237.

Borba za oslobođenje Jugoslavije od okupatora bila je ujedno borba za nacionalno oslobođenje i ravnopravnost svih naroda i narodnosti Jugoslavije, zašto se KPJ zalagala još u periodu između dva svetska rata. To je isticano u mnogim proglasima rukovodstva NOP-a Jugoslavije, a najpotpunije je izraženo u Titovom članku „Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svetlu narodnooslobodilačke borbe“.

Dokument: TITOV ČLANAK U „PROLETERU“, BR. 16: „NACIONALNO PITANJE U JUGOSLAVIJI U SVETLOSTI NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE“, DECEMBRA 1942. GODINE

Arhiv Jugoslavije, Fototipsko izdanje „Proleter 1929—1942“, Beograd, 1968.

238.

Posle stvaranja AVNOJ-a kao opštepolitičkog predstavničkog tela naroda Jugoslavije u NOB-i, narodi Hrvatske formirali su, u martu 1943. godine, Inicijativni odbor ZAVNOH-a, koje je 13. i 14. juna 1943. godine održalo Prvo zasjedanje kod Plitvičkih jezera. Na tom zasjedanju ZAVNOH se proglasio za predstavničko telo naroda Hrvatske u toku NOR-a.

Dokument: REZOLUCIJA PRVOG ZASJEDANJA ZAVNOH-a, OD 14. JUNA 1943. GODINE

Arhiv Hrvatske, ZAVNOH 1-III (79), 1943.

239.

Dokument: PROGLAS PRVOG ZASJEDANJA ZAVNOH-a „HRVATSKOM I SRPSKOM NARODU“, OD 14. JUNA 1943. GODINE

Arhiv Hrvatske, ZAVNOH, 3-XX(212), 1943.

240.

Fotografija: ČLANOVI PREDSEDNIŠTVA ZAVNOH-a, JUNA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1817.

241.

Na drugom zasjedanju ZAVNOH-a, koje je održano u Plaškom 14. oktobra 1943. godine, potvrđen je rad Predsjedništva od juna do oktobra 1943. godine, a ZAVNOH je poprimio obeležja najvišeg organa vlasti u Hrvatskoj.

Dokument: REZOLUCIJA DRUGOG ZASJEDANJA ZAVNOH-a, OD 14. OKTOBRA 1943. GODINE.

Arhiv Hrvatske, ZAVNOH, 1-IV(61), 1943.

242.

Vrhovni plenum Oslobođilne fronte slovenskega naroda, kao najviši predstavnički organ, doneo je odluku da se Slovenačko primorje, koje je od 1918. godine bilo pod Italijom, pripoji Sloveniji.

Dokument: PROGLAS VRHOVNOG PLENUMA OSVOBODILNE FRONTE O PRIKLJUČENJU SLOVENAČKOG PRIMORJA SLOVENIJI, ODNOSNO JUGOSLAVIJI, OD 16. SEPTEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

243.

U drugoj polovini 1943. godine oružana dejstva jedinica NOVJ sve više su zahvatala oblasti Stajerske i Koruške, koje su bile anektirane od Nemačke.

Fotografija: SLOVENAČKA NOU BRIGADA „MIRKO BRAČIĆ“ NA SMOTRI U BUŠINJOJ VASI PRED POLAZAK ZA STAJERSKU, DECEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 10754.

244.

U Kočevju je, od 1—3. oktobra 1943. godine, održan Zbor odposlanec slovenskega naroda, na kome su donete odluke o najvišoj zakonodavnoj i izvršnoj vlasti u Sloveniji i oduzimanju prava izbegličkoj vladi Jugoslavije da govori u ime Slovenije.

Dokument: PROGLAS ODPOSLANEC SLOVENSKEGA NARODA, U KOČEVJU 3. OKTOBRA 1943. GODINE

Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

245.

Dokument: REZOLUCIJA ZBORA ODPOSLANEC SLOVENSKEGA NARODA, U KOČEVJU 3. OKTOBRA 1943. GODINE

Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

246.

Dokument: SKLEP ZBORA ODPOSLANEC SLOVENSKEGA NARODA, OD 3. OKTOBRA 1943. GODINE

Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

247.

Fotografija: ODRŽAVANJE ZBORA ODPOSLANEC SLOVENSKEGA NARODA U KOČEVJU, OD 1—3. OKTOBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 10818.

248.

Narodi Bosne i Hercegovine rešili su da ova pokrajina bude federalna jedinica Jugoslavije, kao zajednica ravnopravnih Srba, Hrvata i Muslimana koji u njoj žive. Predstavnici naroda Bosne i Hercegovine, učesnici NOP-a, sastali su se u Mrkonjić Gradu, 25. 26. i 27. novembra 1943. godine na Prvo, osnivačko zasjedanje ZAVNOBiH-a.

Dokument: ZAPISNIK VEIRIFIKACIONOG ODBORA ZA DELEGATE NA OSNIVAČKOM ZASJEDANJU ZAVNOBiH-a U MRKONJIĆ GRADU, OD 25. NOVEMBRA 1943. GODINE.

Muzej revolucije Bosne i Hercegovine, G-NOB, K-VIII/5255, f-3.

249.

Fotografija: ĐURO PUCAR, SEKRETAR PK KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU, GOVORI NA PRVOM ZASJEDANJU ZAVNOBiH-a, 26. NOVEMBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-5759.

PROLETARI SVIJU ZEMALJA UJEDINITE SE!

Proleter

ORGAN CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

GODINA XVII

DECEMBAR 1943

BR. 14

НАЦИОНАЛНО ПИТАЊЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ У СВЕТЛОСТИ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ БОРБЕ

Хтео бих да овај чланак, који је намењен најширом масам народа, допринесе дашићу схватњу огромног значаја за све народе Југославије ове велике и вредне данашње борбе, коју већ 19 месеци воде најбољи синови наших народа. Хтео бих да сви они који се боје за своју судбину и будућност, а не само они који се боје за своју судбину и будућност, ка слободи и равноправности, а то је данашња народно-ослободилачка борба, учешће у тој борби у редовној Народно-ослободилачкој војсци и партизанској армiji Југославије. Нико данас не треба да се осећа усамљеном да се боји разних претњи свих који су у приватности почили толико значајна над нашим народима и над читавом нашим земљом, тако да данас немају права ни у чије име говорити. Братство и борбено јединство које се кује у овој теškoј ослободилачкој борби не крије најбољи синови наших народа да је јасно перспективу да ће слобода и независност наших народа бити вјештачице побједа, да у Југославији не сме бити места националног угњетавања и социјалног експлоатације.

Наглаш да сви, што је данас јасно изразито чланку, — антифашисти и родољуби не само у овој земљи већ и у свим земљама света, где се боје биј против основних фашистичких освајања, — знају да је да је да је Југословенски ослободилачки војсковаоци у Лондону а то је:

Прво, да овај рат није једна промена светског историјалног процеса, већ да је отвореним, ослободилачки рат — привели рат;

Друго, да спор у свим поробљеним земљама, а нарочито у Југославији, тај рат против окупатора не може бити генерал, министри итд. већ сам народ, без и против воље тих генерала, официјера и друге изабачке господи;

Треће, да у овој ослободилачкој рату учествује Совјетски Савез, који носи 80 од сто теже-

не овог рата на својим леђима и да неће дозвољити да иза њега оне приводе борбе које се воде побором разних изабачки и реакционари, да би поново могли угњетавати друге народе и њихове класе о њиховим ратима;

Четврто, да је била национално угњетавање и неравноправност у многим земљама окупираних фашистичким освајачима да лако поробе друге народе;

Пето, да „Атлански Помала“ не значи проширивање граница на рачуна других народа, већ значајно поробљавање и угњетавање других народа, већ треба да значи слободу самоопредељивања народа. — Јер у Помала стоји да ће после побједа над фашистичким освајачима народа сваки народ да реши своју судбину.

До „Атлански Помала“ дошло је на основи горњег искуства са Версаљским миром који је нарочито за народ Југославије било катастрофално последице. Версаљски мир је родио и овој освајачки фашистички империјалистички рат, најстрашнији рат који има историја човечанства.

Ево, то неће да рачунају изабачки господи министри у Лондону и зато милов Дража Михаиловић сарађује, изјављује са својом четничком бригом са окупаторима, зато она ни једном речу не спомиње потребу решавања националног питања у Југославији, већ напротив отвара прете други народима и кулу класе о проширивању граница и великопробљивању Југославије. Данашњи постоје Дража Михаиловић са муслиманима, Хрватима и тд. потпуно равноправно те класе класе.

Рубења на Крфу, у Лондону и Паризу, веројатно Југославија је постала најтежица збоља националног угњетавања у Европи. Хрвати, Словенци и Црногорци били су потчињени народи, неравноправни држављани Југославије. Македонци, Српци и др. били су поробљени и подстрекути стрељању. Муслимани, пенетраци и мађарска милија служили су као оштећени да потпуно поробљени или као вструж-

250.

Dokument: REZOLUCIJA PRVOG ZASJEDANJA ZAVNOBiH-a, OD 27. NOVEMBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije Bosne i Hercegovine, Zbirka proglaša i letaka NOB, inv. br. 149.

251.

Dokument: PROGLAS PRVOG ZASJEDANJA ZAVNOBiH-a, OD 27. NOVEMBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije Bosne i Hercegovine Zbirka brošura NOB, inv. br. 1504.

252.

Dokument: ZAPISNIK O RADU PRVOG

ZASJEDANJA ZAVNOBiH-a, OD 26. I 27. NOVEMBRA 1943. GODINE
Muzej revolucije Bosne i Hercegovine, G-NOB, k-VIII/6131, f-3.

253.

Fotografija: TENKOVI PRVE PROLETER-

REZOLUCIJA

Zemaljskog Antifašističkog Vijeća
Narodnog Oslobođenja Hrvatske

Nakon gotovo dvije godine teške, krvave, ali pobjedonošne narodno-oslobodilačke borbe, osvojili su se 11. lipnja 1943. g. na Plitvičkim jezercima predstavnici hrvatskog naroda zajedno s predstavnicima Srba u Hrvatskoj, te predstavnicima nacionalnih manjina Hrvatske, da svaki od njih svjetluca i doprinosi javnom interesu pravog stanja u Hrvatskoj i da se rade istinski raspoloženja njezinih naroda. Nakon temeljitog razmatranja svih pitanja, koja se danas postavljaju pred našim narodima, akceptirana je

u t v r d i l a :

I.

Hrvatski ne je narod, usprkos svom dugom robovanju pod Nijemcima, Mađarima i Talijanima, usprkos svom 22-godišnjem potlačnom položaju pod velikosrpskom beogradskom klikom, uvijek borio na svoju slobodu i nezavisnost. Ta borba našla je svoj najjači izraz u neprekidnom nizu u etnolozima i filozofima političkih borbi. Najjači likovi Hrvatske, Matije Gupca, Ante Starčevića, Franje Tuđmana, Pavla Vitasovića, Iliraca, Rudolfa Kreševića, Ante Starčevića, Franje Tuđmana, brade Babića i mnogih drugih hrvatskih rodoljuba povjereni su izraz neprekidne borbe hrvatskog naroda za slobodu. Te vjekovne tekuje hrvatskog naroda na slobodu nisu se sve do danas ostvarili, porad ostalog, i zbog toga, što je u prvi moment bio u Hrvatskoj prevladao utjecaj ljudi, koji nisu imali ništa zajedničko s interesima hrvatskog naroda, nego su naprotiv stajali u suprotnosti s njima.

II.

U najnovijoj povijesti Hrvatske postojala je 1918. jedna važna i važna stvar koja je od prvih te vjekovne težnje hrvatskog naroda. Naime, hrvatski narodi redi izdaje tadašnjih „predstavnik“ Hrvatske, da se oni sve do tadašnje intervencije pred narodima, koji je tada, kao utjecaj „velike srpske revolucije“, tražio svoje iskreno pravu, da se sa svim narodima hrvatske poveća a velikosrpskim hegemonizmom i njihovom pomoću izvrši narodni pokret. Na taj je način, nješto hrvatske zajednice slovenskih južnoslovenskih naroda, sa kojim su težili i Hrvati i Srbi, izjavili, stvorila „malimena Jugoslavije, a kojoj su svi narodi — hrvatski, srpski, slovenski i mađarski beogradskih protunarodnih režima, a kao i to hrvatski i mađarski narod.

Hrvatski narod, porad sve svoje borbe protiv velikosrpske hegemonije i nezavisnog jugoslovenstva, nije ni na čas bio protiv hrvatske zajednice sa srpskim narodima. Nego je naprotiv umatirao hrvatske hrvatske i srpskog naroda temeljima nalagan svoje slobode i bolje budućnosti. To dokazuje i povjerenje činjenica, da izdajnička frankovsko-ustavna politika, nikada, pa ni u vrijeme najtežih nastilja velikosrpskih režima u Hrvatskoj, nije mogla oko sebe skupiti veći broj Hrvata.

III.

Hrvatski i srpski narod, zajedno s ostalim narodima Jugoslavije, nije je od prvih pojava fašističke opasnosti spremni, da se naprotiv u zajedništvu borimo. Tu raspoloženja hrvatskog naroda manifestiralo se i u hrvatskim antifašističkim demonstracijama sa hrvatskim građanima: Zagrebom, Splitu, Karlovcu i t.d. Naprotiv tome antifašističkim raspoloženjima hrvatskog naroda, vodstva skoro svih stranaka, a u prvom redu republikanerska klika u vodstvu Hrvatske seljačke stranke, zajedno s velikosrpskim hegemonističkim klikama, gušile su najhrabriji građanima naroda raspoloženja i stvarala teren za prodiranje fašističkog utjecaja

SKE DIVIZIJE NOVJ KREĆU PREMA KUPRESU, OKTOBRA 1943. GODINE
Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4707.

254.

Dokument: „BOSNA JE NAŠLA SVOJ

280

МАНИФЕСТ

**МАКЕДОНСКИ НАРОДЕ! МАКЕДОНЦИ И МАКЕДОНКИ!
БРАТА И СЕСТРИ НА НАШАТА ЦОРОВЕНА АМА
НИКОГА НЕПОКОРЕНА ТАТКОВИНА!**

Цицвања демоктите на големите победи и вистото ожива. Секој ден ни носи нова, голема победа. Непобедливата Црвена армија, падаш на сите европски народи, напредува по нивад, без да може да ја задржат. Спираницино англиско империјално армија напредуваат по Италија. Нашата слава Народна ослободителна војска на Југославија, под умикта опашка на најгалемиот војник на нашата земја другаранот Тито, ја ослободува градовите и селата по цела Југославија. Све ден с и нашата млада Народна ослободителна војска на Македонија, што е составен дел на Народна ослободителна војска на Југо-Славија, нараскала от младите партизански одреди во време от догодинашната нерамна борба против фашистите остварила и најките слава, се дооби со големи победи. Ослободен е голем дел от нашата татковина. Нашата млада војска, под сјајното знаме на Крушовската република победнисто члори и силаа гати на кај исполнувањето на својата голема мисија — ослободување на Македонија.

Денешне што настанува са во исто време и денеш на големите борби што ќе ја решат судбината на нашата народна и окупационата татковина.

Германските фашистички окупатори претрпеја сирислосни удари при Сталинград, Орел, Харков, Смоленск, у Африка, Финландија и Италија. Оти го загубија својот најголем сојузник — фашистичката Италија на Мусолини. Но уште не се уништени. Напротив уште ни ствјаат големи и тешки борби со теј големи напредокот на слободата и независноста на нашиот народ.

Големи болгарските фашисти на чело со партизи Кирил, Филип, Милош и други, што служат периле на Хитлеровите поробителски напони, се навојуваат пред капитулацијата. Што опсеке се приближуваат до границата на Болгарија братските црвени руски армија и што се војак в артељковот на народна ослободителна постаннички друштва на братскиот

257.

Fotografija: BORCI BITOLJSKOG PARTIZANSKOG ODREDA, 1943. GODINE
Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 14170.

258.

Dokument: PROGLAS CK KP MAKEDONIJE „MAKEDONSKI NARODE...“, OD JUNA 1943. GODINE
Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju CK KPJ 1943/254.

259.

U toku 1943. godine vršene su pripreme za stvaranje predstavničkog političkog tela naroda Makedonije u NOB-i. Među tim pripremama poseban značaj imao je „Oktobarski manifest“ Glavnog štaba NOV i PO Makedonije, kao politička deklaracija o budućem položaju Makedonije u Jugoslaviji.

Dokument: MANIFEST GLAVNOG ŠTABA NOV I PO MAKEDONIJE, OKTOBAR 1943. GODINE
Arhiv na Makedonija.

260.

Fotografija: FORMIRANJE DRUGE MAKEDONSKE NOU BRIGADE U SELU FUŠTANI, EGEJSKA MAKEDONIJA, 20. DECEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 12800.

261.

Sa povlačenjem jedinica NOV iz Crne Gore, polovinom 1942. godine, povukao se i Narodnooslobodilački odbor Crne Gore, Boke i Sandžaka u zapadnu Bosnu i tamo prestao sa radom. Na inicijativu J. B. Tita i Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru i Boku formiran je Inicijativni odbor za stvaranje ZAVNO Crne Gore i Boke, u leto 1943. godine.

Dokument: ZAPISNIK SA SASTANKA INICIJATIVNOG ODBORA ZAVNO CRNE GORE I BOKE, OD 8. NOVEMBRA 1943. GODINE

Istorijski institut SR Crne Gore, Arhiv za radnički pokret.

262.

U Kolašinu je 15. novembra 1943. godine održano Prvo zasjedanje ZAVNO Crne Gore i Boke, koje je postalo političko predstavničko telo naroda Crne Gore i Boke u NOR-u.

Fotografija: DELEGATI PRVOG ZASJEDANJA ZAVNO CRNE GORE I BOKE, U KOLAŠINU, 15. NOVEMBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-13164.

263.

Dokument: REZOLUCIJA O OSNIVANJU ZAVNO CRNE GORE I BOKE, OD 15. NOVEMBRA 1943. GODINE

Istorijski institut SR Crne Gore, Arhiv za radnički pokret.

264.

Dokument: PROGLAS PRVOG ZASJEDANJA ZAVNO CRNE GORE I BOKE, OD 15. NOVEMBRA 1943. GODINE

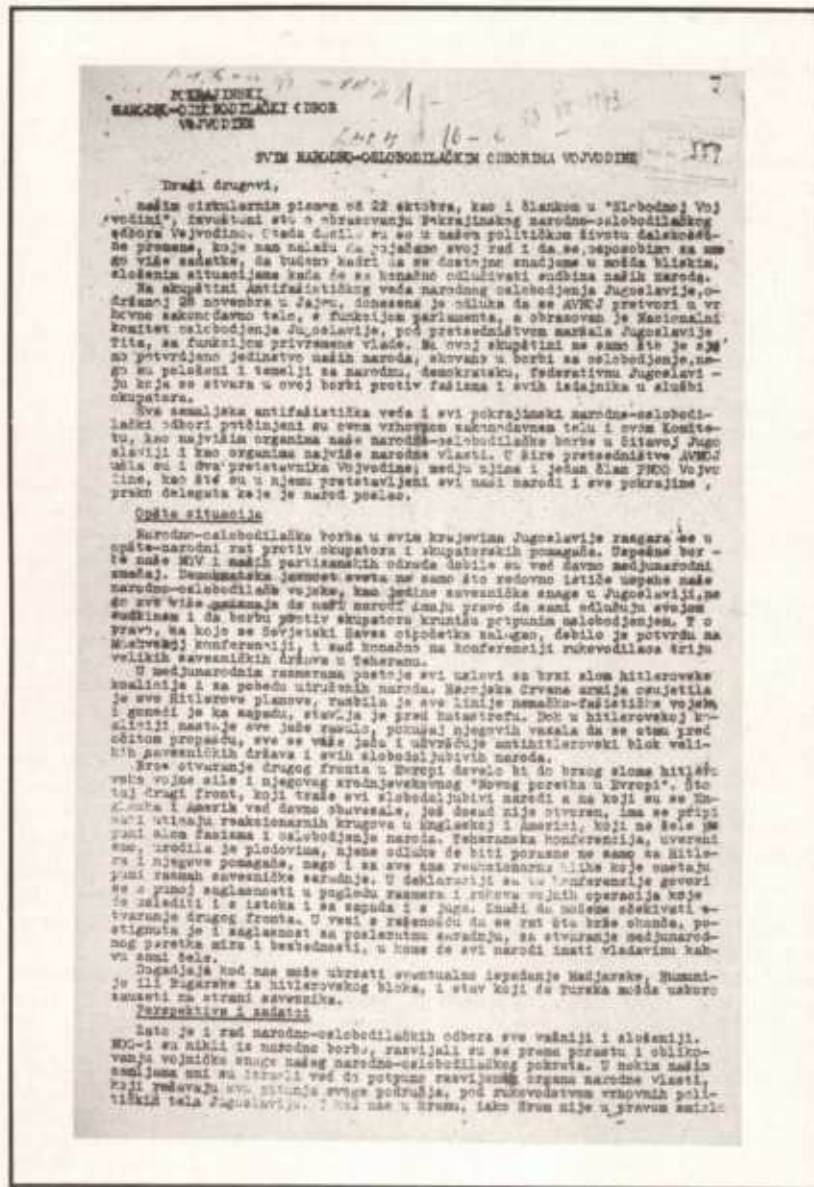
Istorijski institut SR Crne Gore, Arhiv za radnički pokret.

265.

Žene Crne Gore i Boke, učesnice NOP-a, održale su kongres AFŽ-a, na kome su istakle zadatke žena Crne Gore i Boke u borbi za oslobođenje zemlje.

Dokument: REZOLUCIJA PRVOG KONGRESA AFŽ-a CRNE GORE I BOKE, OD 5. DECEMBRA 1943. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Crna Gora II/155.

266.

U jesen 1943. godine oslobođen je veći deo teritorije Crne Gore, a broj boraca u jedinice NOVJ je naglo rastao.

Fotografija: ČETVRTI BATALJON TREĆE PROLETERSKE NOU BRIGADE KOD BERANA, 1. OKTOBRA 1943. GODINE

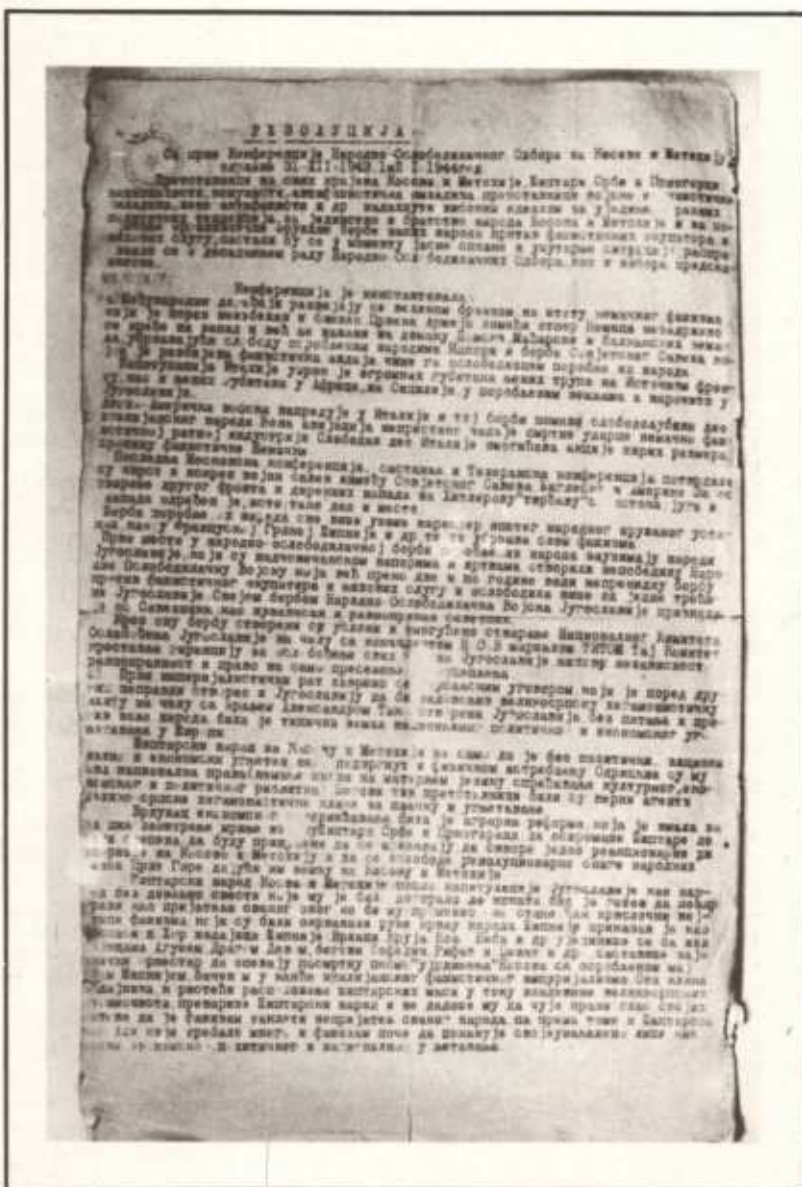
Iz knjige: V. Strugar, Jugoslavija u ratu 1941—1945, Beograd, 1975.

267.

U Srbiji su u drugoj polovini 1943. godine stvarane brigade NOVJ koje su oslobađale šira područja Srbije.

Fotografija: JABLANIČKI BATALJON DRUGOG JUŽNOMORAVSKOG ODREDA U SELU GAJTANU, 1943. GODINE.

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1006.

268.

Dokument: PRVOMAJSKI PROGLAS POKRAJINSKOG KOMITETA KPJ ZA SRBIJU „NARODU SRBIJE”, 1943. GODINE
Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 9, f. 1, dok. 13.

269.

Usled mešovitog sastava stanovništva i specifičnih istorijskih prilika Sandžak je

od 1941. godine do kraja NOR-a imao posebna vojno-politička rukovodstva: Oblasni komitet KPJ, Glavni štab NOV i PO Sandžaka.

Predstavnici naroda Sandžaka održali su zasedanje u Pljevljima, 20. novembra 1943. godine, na kome je osnovan ZAVNO Sandžaka, kao predstavničko telo naroda ove oblasti u NOR-u.

Dokument: REZOLUCIJA O OSNIVANJU ZAVNO SANDŽAKA, OD 20. NOVEMBRA 1943. GODINE

Predstavništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Crna Gora II/145.

270.

Fotografija: ČLANOVI GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SANDŽAKA I PREDSEDNIŠTVA ZAVNO SANDŽAKA

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-1115.

271.

Oslobodilačka borba u Srbiji, u jesen 1943. godine, dobijala je značajne razmere, veliki zamah. Srpske brigade NOVJ nanosile su ozbiljne udarce okupatorskim i četničkim snagama.

Fotografija: ČETVRTI BATALJON JUŽNOMORAVSKE BRIGADE „RATKO PAVLOVIĆ — ČIČKO“ NA PASJAČI, TOPLICA, 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-4960.

272.

Pokrajinski komitet KPJ za Srbiju svojim proglasom narodu Srbije pozdravio je odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a kojima je Jugoslavija proglašena federativnom državom i na taj način jasno izrazio saglasnost za ukidanje centralističke vladavine u jugoslovenskoj državi kakva je bila Kraljevina Jugoslavija.

Dokument: PROGLAS POKRAJINSKOG KOMITETA KPJ ZA SRBIJU „ZIVEO NKOJ“, OD DECEMBRA 1943. GODINE
Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, Srbija II/511.

273.

Na inicijativu Pokrajinskog komiteta KPJ za Vojvodinu i Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine stvoren je, polovinom 1943. godine, Privremeni NOO Vojvodine kao koordinaciono telo nižih organa vlasti — brojnih narodnooslobodilačkih odbora na tlu Vojvodine.

Dokument: PROGLAS NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA VOJVODINE

„NARODIMA VOJVODINE“, OD 22. AVGUSTA 1943. GODINE

Muzej socijalističke revolucije Vojvodine — Arhivsko odeljenje, inv. br. 930.

274.

Sa porastom broja narodnooslobodilačkih udarnih brigada u Vojvodini rastle su i potrebe za obučanim starešinskim kadrom. Iz tih razloga formirana je, 1943. godine, Oficirska škola Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine.

Fotografija: POLAZNICI OFICIRSKE ŠKOLE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO VOJVODINE, U PRNJAVORU, U JESEN 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-8868.

275.

Fotografija: ČLANOVI POLITIČKO-VOJNOG RUKOVODSTVA NOP VOJVODINE, NA FRUŠKOJ GORI, 18. JUNA 1943. GODINE

Iz knjige: V. Strugar, Jugoslavija u ratu 1941—1945, Beograd, 1975.

276.

Dokument: UPUTSTVA ZA RAD POKRAJINSKOG NOO VOJVODINE SVIM NARODNOOSLOBODILAČKIM ODBORIMA U VOJVODINI, OD 22. OKTOBRA 1943. GODINE

Muzej socijalističke revolucije Vojvodine — Arhivsko odeljenje, inv. br. 1219.

277.

Pokrajinski NOO Vojvodine pozdravio je odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a kojima se predviđalo federativno uređenje Jugoslavije.

Dokument: PROGLAS POKRAJINSKOG NOO VOJVODINE „SVIM NARODNOOSLOBODILAČKIM ODBORIMA VOJVODINE“, OD 10. DECEMBRA 1943. GODINE
Muzej socijalističke revolucije Vojvodine — Arhivsko odeljenje, inv. br. 559.

278.

Fotografija: GRUPA BORACA FRUŠKOGORSKOG PARTIZANSKOG ODREDA, 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-8149.

279.

Posle kapitulacije Italije došlo je do značajnijeg razvoja NOB-e na Kosovu i Metohiji, gde deluje više partizanskih odreda pod rukovodstvom Glavnog štaba NOV i PO Kosova i Metohije. Veliki doprinos

ovom razvoju dao je Oblasni komitet KPJ za Kosovo i Metohiju.

Dokument: „SLOBODA“ ORGAN JNOF-a KOSOVA I METOHIJE, BR. 10—11, SEPTEMBAR—OKTOBAR 1943. GODINE
Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, CS. 33, f. 1, dok. 1.

280.

Fotografija: IMER PULJA I BORO VUKMIROVIĆ, ČLANOVI OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA KOSOVO I METOHIJU, U PROLEĆE 1943. GODINE
Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-5892.

281.

Predstavnici naroda i narodnosti Kosova i Metohije, učesnici NOP-a Jugoslavije, održali su 30—31. decembra 1943. i 1. januara 1944. godine Prvu osnivačku konferenciju Narodnooslobodilačkog odbora za Kosovo i Metohiju, na kojoj su svestrano razmatrani rezultati dotadašnje narodnooslobodilačke borbe kao i budućí status te oblasti u Jugoslaviji.

Dokument: REZOLUCIJA PRVE KONFERENCIJE NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA ZA KOSOVO I METOHIJU, OD 1. JANUARA 1944. GODINE
Arhiv Pokrajinskog komiteta Saveza komunista Kosova.

282.

Dokument: PROGLAS SA PRVE KONFERENCIJE NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA ZA KOSOVO I METOHIJU „NARODI KOSOVA I METOHIJE“, OD 1. JANUARA 1944. GODINE
Arhiv Pokrajinskog komiteta Saveza komunista Kosova.

283.

Dokument: PROGLAS NARODNOG FRONTA KOSOVA I METOHIJE O ODLUKAMA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a, KRAJEM 1943. GODINE
Vojni muzej JNA, Zbirka arhivalija NOR, k. II/290.

284.

Oblasni komitet KPJ za Kosovo i Metohiju je neposredno rukovodio NOB-om na Kosovu i Metohiji.

Fotografija: ČLANOVI OBLASNOG KOMITETA ZA KOSOVO I METOHIJU NA PARTIJSKOM SAVETOVANJU U MANASTIRU PROHOR PČINJSKI, NOVEMBRA 1943. GODINE

Iz knjige: V. Strugar, Jugoslavija u ratu 1941—1945, Beograd, 1975.

Drugo zasjedanje AVNOJ-a

U razvoju NOR-a i revolucije, Drugo zasjedanje AVNOJ-a, od 29. novembra 1943. godine, predstavlja najznačajniji istorijski događaj. Deklaracija i odluke donesene na ovom zasjedanju predstavljaju političko-zakonodavnu osnovu stvaranja nove jugoslovenske države, razvoja revolucije i odbrane tekovina narodnooslobodilačkog rata i daljeg razvoja državnog i političkog uređenja.

Najznačajnije odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a su: o proglašenju AVNOJ-a za vrhovno zakonodavno narodno predstavničko telo Jugoslavije; o obuzimanju prava zakonite vlade Jugoslavije takozvanoj „Jugoslovenskoj vladi“ u inostranstvu; o zabrani povratka u zemlju kralju Petru II Karađorđeviću; o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu. Istorijske odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a kojima su udareni temelji nove Jugoslavije dobile su podršku naroda i narodnosti Jugoslavije.

285.

Krajem 1943. godine stekli su se uslovi za javno proglašavanje faktički stvorene nove jugoslovenske države u dotadašnjoj narodnooslobodilačkoj borbi. U svim krajevima zemlje stvorene su velike slobodne teritorije na kojima je izgrađen i funkcionisao sistem narodne vlasti — narodnooslobodilačkih odbora. Narodnooslobodilačka vojska, po broju boraca i svojoj organizaciji, bila je siguran zaštitnik sistema narodne vlasti i garant konačnog oslobođenja zemlje. Drugo zasjedanje AVNOJ-a moglo je da donese istorijske odluke kojima je i formalno-pravno rođena nova država. *Fotografija: JAJCE, 1943. GODINE. Iz knjige: Z. Spasić, Drugo zasjedanje AVNOJ-a 1943, Jajce, 1968.*

286.

Uoči drugog zasjedanja AVNOJ-a Tito je izneo svoja gledišta o njegovoj budućoj ulozi i značaju.

Dokument: PREDLOG TITA O SAZIVANJU DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a, OD 5. NOVEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Voinoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 14, f. 6, dok. 34.

287.

Dokument: MIŠLJENJE TITA O KARAKTERU AVNOJ-a KOJI TREBA DA DOBIJE NA DRUGOM ZASEDANJU, OD 5. NOVEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Voinoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 14., f. 6, dok. 35.

288.

Fotografija: PREDSEDNIK IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a IVAN RIBAR OTVARA DRUGO ZASEDANJE AVNOJ-a, 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej JNA, Zbirka fotografija NOR.

289.

Deklaracija drugog zasjedanja AVNOJ-a

sadrži konstatacije i ocene društveno-političkih promena u Jugoslaviji izvršenih u dotadašnjoj narodnooslobodilačkoj borbi, kao i zaključke o budućem društvenom uređenju Jugoslavije.

Dokument: DEKLARACIJA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a, OD 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Voinoistorijskog instituta, Zbirka NOR, k. 1977, f. 3, dok. 10.

290.

Fotografija: JOSIP BROZ TITO PODNOSI REFERAT NA DRUGOM ZASEDANJU AVNOJ-a, 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Vojni muzej JNA, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4731.

291.

Dokument: ODLUKA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a O VRHOVNOM ZAKONODAVNOM NARODNOM PREDSTAVNIČKOM TELU JUGOSLAVIJE I NKOJ-u KAO PRIVREMENIM ORGANIMA VRHOVNE NARODNE VLASTI U JUGOSLAVIJI ZA VREME NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA, OD 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

292.

Dokument: ODLUKA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a O ODUZIMANJU PRAVA ZAKONITE VLADE JUGOSLAVIJE TAKOZVANOJ „JUGOSLOVENSKOJ VLADI“ U INOSTRANSTVU I O ZABRANI POVATKA U ZEMLJU KRALJU PETRU II KARADORĐEVIĆU, OD 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

293.

Dokument: ODLUKA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a O IZGRADNJI JUGOSLAVIJE NA FEDERATIVNOM PRINCIPU, OD 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

294.

Dokument: ODLUKA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a O PRIZNANJU I ZAHVALNOSTI NARODNOOSLOBODILAČKOJ VOJSCI, O D29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

295.

Dokument: ODLUKA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a O UVOĐENJU NAZIVA MARŠALA JUGOSLAVIJE U NARODNOOSLOBODILAČKOJ VOJSCI JUGOSLAVIJE, OD 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

296.

Dokument: PROGLAS PREDSEDNIŠTVA AVNOJ-a „NARODIMA JUGOSLAVIJE“, OD 30. NOVEMBRA 1943. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, AVNOJ 1943/53.

297.

Dokument: ODLUKA PREDSEDNIŠTVA AVNOJ-a O DODELI NAZIVA MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPU BROZU TITU, OD 30. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

298.

Fotografija: PRIJEM TITA ZA UČESNIKE DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a, 30. NOVEMBRA 1943. GODINE

Iz knjige: Z. Spasić, Drugo zasjedanje AVNOJ-a 1943, Jajce, 1968.

299.

Drugom zasjedanju AVNOJ-a prisustvovali su mnogobrojni gosti, među kojima i članovi Savezničke vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ.

Fotografija: NOVINARI I DELEGATI PRATE RAD DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a, 29. NOVEMBRA 1943. GODINE

DEKLARACIJA DEKLARACIJA

DRUGOG ZASJEDANJA ANTIFAŠISTIČKOG VIJEĆA NARODNOG OSLOBODIENJA
JUGOSLAVIJE

U toku dvije i pol godine neprekidne narodno-oslobodilačke borbe protiv okupatora i njegovih poslušnih naroda Jugoslavije postigli su krupne i odlučujuće uspjehe, kako u unutrašnjem političkom tako i u vanjsko-političkom pogledu. Pozicije svakog pokušaja neprijatelja, da razbije našu Narodno-oslobodilačku Vojsku, naša se vojska bila povela, unutarne učvršćivala i vojno-stručno pozivala. Što se neprijatelj nije trudio, da ugasi našo bodilaški pokret naših naroda, to su njegove napore naše zbijale u tom pokretu oko Vrhovnog Staba i proslavljenoj narodnoj vođi drugu TITU, oko Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije, i oko nacionalnih političkih predstavništava pojedinih naroda Jugoslavije. Stalno se povećavao naš oslobodeni teritorij, rasle su naše materijalne rezerve i uvećavali se opretni izvori za našu Narodno-oslobodilačku Vojsku i stanovništvo. Uprorodu s tim razvijali su se organi narodna vlasti i razni privredni i upravni organi u službi te vlasti.

Priznanje krupnih uspjeha naše Narodno-oslobodilačke borbe u inostranstvu s jedne strane, a s druge strane potpuno rastrčivanje izdajničke uloge izbojličke Jugoslavenske "vlade" postavili su pred rukovodeće organe našeg Narodno-oslobodilačkog Pokreta zahtjeve nove sadržaja. Nastala je potreba da su svi ti zahtjevi sistematski odvojeni i istovremeno da dalje uspješno vođenje naše Narodno-oslobodilačke borbe.

U svim tim činjenicama Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije, na svom drugom zasjedanju održanom 29. novembra 1943.

konstatira

I.

1. Dvije i pol godine naše Narodno-oslobodilačke borbe dokazale su širom svijeta, da su narodna masa Jugoslavije odlučno i čvrsto krenule pu tom oružanoj borbi protiv okupatora, putu, koji je našim narodima pokazala Komunistička Partija Jugoslavije, i po čemu su zajedno s njom išle sve istinski revolucionarne snage i političke grupe naših naroda. Ogromna većina narodnih masa Jugoslavije izvršila se u narodno-oslobodilačke redove i aktivno poduprla svoju Narodno-oslobodilačku Vojsku. Zajedno s tim masama useli su aktivnog učesća u narodno-oslobodilački pokret i njegovim organima svi revolucionarni, poštini funkcioneri i članovi političkih partija i grupa i domoljubivih organizacija. Sve to omogućilo je uspjehi za sve narode Jugoslavije. Svojom aktivnošću u narodno-oslobodilačkom pokretu narodna masa Jugoslavije otvorila su i glavno područje borbe protiv izdajničestva, reakcionarnosti i špekulacija u zemlji i u inostranstvu, koji su se nasiljem i prevratom držali na vlasti u staroj Jugoslaviji, da sada ponovno pokušavaju, opirući se na reakcionarnije krajeve, da se dočepaju vlasti pomoću izdajničestva i špekulacije. Ali svi ti pokušaji ne mogu sakriti činjenicu, da je u toku Narodno-oslobodilačke borbe stvoren potpuno nov odnos političkih snaga u našoj zemlji, te da mora također i u njenoj upravi i državnoj vodstvu taj novi odnos snaga naći odgovarajući izraz.

2. Jedan od najvažnijih izvora snaga naše Narodno-oslobodilačke borbe jest činjenica, da su jedinstveni narodno-oslobodilački pokret naroda Jugoslavije i njegova Narodno-oslobodilačka Vojska, izrasli iz oslobodilačkih pokreta svih naših naroda. Narodima Jugoslavije sa njihovu borbu protiv okupatora nisu bili potpuno predhodni sporazumi o ravnopravnosti i t.d. Oni su se istili oružjem, oslobodivši svoju zemlju i time sobi na svoje stajalište i oslobodivši svoje na samoodređenje, uključujući praveći odlučujućim ili u potpunosti s drugim narodima. Sve snage koje učestvuju u Narodno-oslobodilačkom pokretu od prvog dana priznaju našim narodi-

Iz knjige: **Z. Spasić, Drugo zasjedanje AVNOJ-a 1943, Jajce, 1968.**

300.

Dokument: ODLUKA PREDSEDNIŠTVA AVNOJ-a O PRIKLJUČENJU SLOVENSKOG PRIMORJA, BENEŠKE SLOVENIJE, ISTRE I HRVATSKIH JADRANSKIH OTOKA JUGOSLAVIJI, OD 30. NOVEMBRA 1943. GODINE

Skupština SFRJ, Odeljenje dokumentacije.

301.

Na osnovu Odluke br. 9 Predsedništva AVNOJ-a, Predsedništvo NKOJ-a obrazovalo je, 30. novembra 1943. godine Državnu komisiju za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača.

Dokument: PROGLAS DRŽAVNE KOMISIJE ZA UTVRĐIVANJE ZLOČINA OKUPATORA I NJIHOVIH POMAGAČA „NARODIMA JUGOSLAVIJE“, IZ DECEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Jugoslavije, Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, k. 1, f. 1.

ПРЕДСЈЕДНИШТВО
Антифашистичког вијећа народног ослобођења
Југославије

Број одлуке 7

ОДЛУКА

У циљу да се да заслужене признање другу ЈОСИПУ БРОЗУ-ТИТУ, Врховном команданту, за генерално руковођство операцијама Народне-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије и за способност и истрајност коју је показао у њеном стварању и њеном војничком и политичком подизању на њено садашњи степен, а на основу одлуке Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије од 29-XI-1943 о увођењу у Народне-ослободилачку војску назива маршала Југославије и прихватајући предлог Пленума II заседања Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије

Председништво Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије

решава

да се другу ЈОСИПУ БРОЗУ-ТИТУ, Врховном команданту Народне ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије додели назив **МАРШАЛА ЈУГОСЛАВИЈЕ**.

Дне 30 новембра 1943 г.

у Јајцу

Секретар

Р. Челаховић о.р.

R. Čelašević

Претседник

Др. М. Рибар о.р.

M. Ribar

302.

Fotografija: DOČEK VEČNIKA DRUGOG ZASEDANJA AVNOJ-a PO POVRAATKU IZ JAJCA, U SELU RUJIŠKA, BOSANSKA KRAJINA, DECEMBRA 1943. GODINE

Iz knjige: **Z. Spasić, Drugo zasjedanje AVNOJ-a 1943, Jajce, 1968.**

303.

O održanom Drugom zasjedanju AVNOJ-a i razvoju NOB-e u Jugoslaviji svetsku javnost izveštavala je Telegrafaska agencija nove Jugoslavije — TANJUG, koja je os-

Borba za međunarodno priznanje i odbrana nove Jugoslavije

U toku NOR-a jugoslovenski narodi i narodnosti opredelili su se za revolucionarne društvene promene i izgradnju nove države. Tako je u Jugoslaviji od 1941—1945. godine paralelno sa oslobodilačkim ratom izvođena i revolucija. NOVJ je bila značajan faktor Antifašističke koalicije u borbi protiv fašističke vojne sile. Međutim, moćni saveznici — velike sile: SSSR, SAD i Velika Britanija, nisu se lako mirile sa jasno izraženom samostalnošću jugoslovenskih naroda i narodnosti oko izbora oblika državne organizacije i samostalnog puta izgradnje novih društvenih odnosa. To se uočava od samog početka NOR-a, a naročito posle Drugog zasedanja AVNOJ-a. Tekovine revolucije, izražene i potvrđene na Drugom zasedanju AVNOJ-a, narod je čvrsto rešio da brani. Počela je teška borba predstavnika Demokratske Federativne Jugoslavije, na čelu sa Josipom Brozom Titom, za odbranu i međunarodno priznanje revolucionarnih promena u Jugoslaviji. Istovremeno, organizacije i organi NOP-a, organi narodne vlasti i oružane snage NOVJ-e, braneci novu Jugoslaviju, nastavili su da vode dugotrajne teške borbe za oslobodjenje zemlje, a protiv ofanzivnih vojnih akcija okupatora i domaćih izdajnika.

308.

Oktoobra 1943. godine u Moskvi je održana konferencija ministara inostranih poslova SSSR-a, SAD i Velike Britanije. Predviđajući da će na njoj biti govora o događajima u Jugoslaviji i njenoj budućnosti, Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito je uputio telegram vladi SSSR-a u kome iznosi stav rukovodstva NOP-a Jugoslavije o budućnosti Jugoslavije i nepriznavanju izbegličke Vlade i kralja Jugoslavije da predstavljaju narode Jugoslavije.

Dokument: TELEGRAM TITA SOVJETSKOJ VLADI, OD 2. OKTOBRA 1943. GODINE

Predsedništvo CK SKJ, Odeljenje za arhiv i dokumentaciju, CK KPJ-KI 1943/280.

309.

Krajem novembra i početkom decembra 1943. godine u Teheranu su se sastali šefovi država i vlada SSSR-a, SAD i Velike Britanije — Staljin, Ruzvelt i Čerčil, koji su se dogovorili o daljem vođenju rata protiv Nemačke i Japana i njihovih satelita. Na Teheranskoj konferenciji je dogovoreno da se jugoslovenski partizani pomognu u ratnom materijalu i operacijama komandosa. Fotografija: STALJIN, RUZVELT I ČERČIL U TEHERANU, 1943. GODINE.

Iz knjige: Drugi svetski rat 1939—1945, II, Beograd, 1969.

310.

Fotografija: VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ JOSIP BROZ TITO SA ŠEFOM BRITANSKE VOJNE MISIJE PRI VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ BIL DIKINOM, U LETO 1943. GODINE

Iz knjige: V. Simović, Stvaranje nove Jugoslavije 1941—1945, Beograd, 1981.

311.

Dokument: SLUŽBENA ZABELEŠKA MI-

NISTARSTVA INOSTRANIH POSLOVA VELIKE BRITANIJE O POČETKU PREPISKE IZMEĐU JOSIPA BROZA TITA I VINSTONA ČERČILA, OD 27. DECEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Foreign office, Public rekord office, Frozen № 933, F. O. 371, 44242, R. 133.

312.

Dokument: „FRONT SLOBODE” — ORGAN ANTIFAŠISTIČKOG FRONTA ZA ISTOČNU BOSNU, BR. 1, OD 7. NOVEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, CS, 8, f. 3, dok. 1.

313.

Fotografija: RANJENI BORCI NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI ČEKAJU EVAKUACIJU SAVEZNIČKIM AVIONIMA, U JESEN 1943. GODINE

Vojni muzej JNA, Zbirka fotografija NOR, inv. br. 4892.

314.

Dokument: „GLAS SLAVONIJE” — GLASILO JNOF-e U SLAVONIJI, BR. 17, POZIVALO JE STANOVNIŠTVO DA UZME UČEŠĆA U AKCIJAMA ZA OSLOBOĐENJE ZEMLJE, OD 2. DECEMBRA 1943. GODINE

Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Zbirka NOR, CS, 17, f. 3, dok. 38.

315.

U jesen i zimu 1943. godine, gotovo u svim krajevima zemlje, nemački okupator i njegovi saradnici preduzeli su zamašnu ofanzivu protiv jedinica NOVJ.

Pred velikim ofanzivnim i terorističkim operacijama Nemaca i ustaša u Hrvatskom Primorju i Dalmaciji, mnoštvo stanovništva izbeglo je na jadranske otoke, odakle je jedan deo prebačen u izbegličke logore u severnoj Africi i na Sinaju.

Fotografija: DVADESET PRVA SLAVONSKA BRIGADA NOVJ NA PRELAZU PREKO PAPUKA U VREME NEPRIJATELJSKE OFANZIVE, DECEMBRA 1943. GODINE

Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Zbirka fotografija NOR, III-7799.

312

319.

Karta: OSLOBOĐENA TERITORIJA JU
GOSLAVIJE, KRAJEM 1943. GODINE
Arhiv Jugoslavije.

320.

Fotografija: BORCI NARODNOOSLOBO-
DILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
*Muzej revolucije naroda i narodnosti Ju-
goslavije, Zbirka fotografija NOR, III-3468.*

Deo grade posudili:

*Predsedništvo CK SKJ — Odeljenje
za arhiv i dokumentaciju,
Skupština SFRJ — Odeljenje
dokumentacije,
Arhiv Vojnoistorijskog instituta,
Arhiv Hrvatske,
Arhiv Bosne i Hercegovine,
Arhiv na Makedonija,
Arhiv Inštituta za zgodovino
delavskega gibanja v Ljubljani,
Arhiv Pokrajinskog komiteta SK
Kosova,
Centralni komitet ZK Slovenije —
Zgodovinski arhiv,
Centralni komitet SK BiH — Arhiv
i dokumentacija,
Istorijski institut SR Crne Gore —
Arhiv za radnički pokret,
Istorijski arhiv Pančevo,
Muzej revolucije naroda i narodnosti
Jugoslavije,
Vojni muzej JNA,
Muzej socijalističke revolucije
Vojvodine,
Muzej revolucije Bosne i
Hercegovine,
Vojnomedicinska akademija —
Arhiv vojnog saniteta.*

Skraćenice

AFŽ	— Antifašistički front žena
AVNOJ	— Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije
BiH	— Bosna i Hercegovina
CK	— Centralni komitet
CO	— Centralni odbor
IO	— Izvršni odbor
JNOF	— Jedinствена narodnooslobodilačka fronta
KI	— Komunistička internacionala (Kominterna)
KPJ	— Komunistička partija Jugoslavije
NDH	— Nezavisna država Hrvatska
NKOJ	— Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije
NOB	— Narodnooslobodilačka borba
NOO	— Narodnooslobodilački odbor
NOP	— Narodnooslobodilački pokret
NOP i DVJ	— Narodnooslobodilačka partizanska i dobrovoljačka vojska Jugoslavije
NOPO	— Narodnooslobodilački partizanski odred
NOPOJ	— Narodnooslobodilački partizanski odredi Jugoslavije
NOR	— Narodnooslobodilački rat
NOVJ	— Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije
NOV i PO	— Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi
NOV i POJ	— Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije
NOU	— Narodnooslobodilačka udarna (brigada, divizija)
PK	— Pokrajinski komitet
SAD	— Sjedinjene Američke Države
SFRJ	— Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SKJ	— Savez komunista Jugoslavije
SKOJ	— Savez komunističke omladine Jugoslavije
SSSR	— Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
TANJUG	— Telegrafaska agencija nove Jugoslavije
TASS	— Telegrafaska agencija Sovjetskog Saveza
USAOJ	— Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije
VŠ	— Vrhovni štab
ZAVNO	— Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja
ZAVNOBiH	— Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine
ZAVNOH	— Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske
ZK	— Zveza komunistov

Sadržaj

3 Svečani tekst otvaranja izložbe

4-5 Predgovor Veljka Kovačevića i Dr Zdravka Antonića

6 Jugoslavija 1942—1943. — uvodna legenda

7 Poglavlja izložbe

8-10 Narodnooslobodilačka borba na početku 1942. godine

11-15 Fočanski period narodnooslobodilačke borbe

16-19 Teror okupatora i njihovih pomagača

20-27 Stvaranje regularne narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i jačanje revolucije

28-33 Bihaćka republika

34-42 Najveća vojna iskušenja NOVJ i njen uspon

43-48 Nacionalna afirmacija i federativna izgradnja zemlje

49-51 Drugo zasedanje AVNOJ-a

52-54 Borba za međunarodno priznanje i odbrana nove Jugoslavije

55 Deo građe posudili

56 Skraćenice

